

CONDIȚIILE DE MUNCĂ ȘI DE VIAȚĂ ALE MINERILOR DIN VALEA JIULUI ȘI LUPTELE LOR GREVISTE PÎNĂ LA SFÎRȘITUL SEC. XIX

de MARGARETA TÓTH—GĂSPĂR

Spre sfîrșitul secolului trecut, pe plan mondial, în dezvoltarea capitalismului apar semnele unor schimbări importante, indicînd începutul transformării treptate a capitalismului bazat pe concurența liberă în imperialism.

Procesul de trecere la imperialism a fost însoțit de accelerarea dezvoltării industriei, concentrarea și centralizarea capitalului, formarea unor întreprinderi uriașe, apariția marilor centre industriale și muncitorești. În această perioadă a devenit și Valea Jiului — acest bazin deosebit de bogat în zăcăminte de cărbuni — cel mai mare centru carbonifer și totodată unul dintre cele mai mari centre muncitorești din Transilvania. În consecință, i-a revenit un rol important atît în viața economică și politică, cît și, îndeosebi, în mișcarea muncitorească.

Luptele greviste ale minerilor din Valea Jiului au avut o greutate specifică în lupta generală a proletariatului din țara noastră, datorită, pe de o parte, importanței combustibilului în dezvoltarea economică. În urma faptului că cărbunele brun, aproape în întregime era furnizat de către Valea Jiului, luptele minerilor, ajunși la un înalt grad de concentrare, au putut să aibă o înrîurire accentuată și asupra luptelor muncitorilor din întreprinderile consumatoare ale cărbunelui de aici. Pe de altă parte, datorită faptului că capitalul străin, în special cel austriac, prin acapararea acestui bazin carbonifer și-a asigurat o poziție-cheie în menținerea situației semicoloniale a Transilvaniei, — luptele minerilor în mod obiectiv s-au îndreptat și împotriva capitalului străin, a jugului habsburgic și împotriva asupririi naționale. De aici decurge că cercetarea acestor lupte nu este lipsită de interes ci, dimpotrivă, este motivată și necesară, cu atît mai mult cu cît prelucrarea istorică-concretă a acestor lupte de la sfîrșitul secolului al XIX-lea constituie încă o problemă nestudiată de istoriografia noastră.

*

În ultimele două decenii ale secolului trecut s-a început și în Transilvania, în cadrul unor condiții specifice, formarea trăsăturilor caracteristice imperialismului. Aceste condiții specifice au fost determinate, între altele, de faptul că, după pactul dualist din 1867, Transilvania și-a văzut, pentru întîia oară, complet abolite toate resturile autonomiei sale, fiind

înglobată din punct de vedere politic și administrativ Ungariei, ea însăși dependentă de curtea din Viena.

În asemenea împrejurări, Transilvaniei i s-a impus pe mai departe politica economică austro-ungară, ea urmînd să fie una dintre debușeurile principale de desfacere a mărfurilor austriece și maghiare, precum și principala lor furnizoare de materii prime ieftine, — aceasta exprimînd de fapt conținutul principal al politicii semicoloniale. Această politică și-a lăsat amprenta timp îndelungat, cu toate consecințele sale, asupra întregii dezvoltări capitaliste a Transilvaniei. În urma menținerii marilor latifundii moșierești, dezvoltarea capitalismului era împletită aici cu puternice rămășițe feudale, iar situația maselor era agravată și de crunta asuprire națională. Cu toate că acele obstacole care frînau și mai înainte dezvoltarea nu au dispărut, perioada de după pactul dualist marchează o dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție capitaliste, o intensificare a producției și circulației mărfurilor. Această dezvoltare a fost însoțită de adîncirea tuturor contradicțiilor izvorîte din situația semicolonială a Transilvaniei¹. Iar în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, cînd se observă semnele trecerii la capitalismul monopolist, aceste contradicții se ascut și mai mult, se accentuează dependența Transilvaniei față de capitalul financiar internațional și față de uniunile monopoliste austro-ungare².

Accelerarea dezvoltării economice, rapida dezvoltare a industriei, agriculturii, comerțului și a căilor de comunicații, lărgirea pieții interne și externe au fost însoțite de creșterea imensă a cererii de combustibil, determinînd astfel dezvoltarea rapidă a mineritului de cărbuni din Valea Jiului, fiindcă „Una dintre condițiile necesare ale dezvoltării marii industriei mecanizate (și ceea ce însoțește această dezvoltare și o caracterizează) este dezvoltarea industriei producătoare de combustibil...”³.

Deși existența cărbunelui în bazinul Petroșenilor a fost cunoscută încă de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea⁴, exploatarea sistematică și modernă s-a început relativ tîrziu, abia după 1867, în strînsă legătură cu intensificarea construirii căilor ferate, cînd în minele „Societății anonime de mine și furnale din Brașov” și ale statului s-a început exploatarea pe o scară mai largă⁵. Darea în funcțiune a căilor ferate Arad-Alba Iulia și Simeria-Petroșeni a dat un adevărat impuls mineritului de cărbuni. Valea Jiului fiind angrenată în viața economică a Transilvaniei, iar calea ferată devenind principala consumatoare a cărbunelui de aici⁶.

¹ Caracterizarea epocii dualismului vezi la Victor Chereșteșiu, Cornelia Bodea, Bujor Surdu, Camil Mureșan, Constantin Nuțu, Acățiu Egyed, Vasile Curticăpeanu, *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, Ediția a II-a, Edit. Acad. R.P.R., 1963 (în continuare, *Din istoria Transilvaniei*, vol. II), p. 199—299.

² În legătură cu trecerea Transilvaniei la faza imperialismului vezi Ludovic Vajda, *Despre situația economică și social-politică a Transilvaniei în primii ani ai secolului al XX-lea*, în *Studii și materiale din istoria modernă*, vol. I, București, 1957, p. 285—349; L. Vajda și A. Egyed, *Cu privire la creșterea numerică a muncitorimii în Transilvania după 1848 pînă la primul război mondial*, în *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România pînă la primul război mondial*, sub redacția conf. univ. N. N. Constantinescu, Edit. politică, București, 1959, p. 479—490; *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, p. 199—219, 311—326.

³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 3, Edit. politică, București, 1960, p. 518.

⁴ Silvestru Moldovan, *Țara noastră. Descrierea părților Ardealului de la Murăș spre miazăzi și Valea Mureșului*, Sibiu, 1894, p. 77.

⁵ Despre acapararea zăcămintelor de cărbuni din Valea Jiului de către capitalul austriac vezi Alexandru Tóth, *Începutul exploatării cărbunelui din Valea Jiului și dezvoltarea acesteia pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, ms., p. 8—22.

⁶ Arhiva Inspectoratului geologic și minier, Petroșeni, nr. 811/1924; Bányászati és Kohászati Lapok (Foile de minier și de topografie), 1899, nr. 21, p. 409. În continuare B.K.I.

În anii următori, îndemnată de posibilitățile realizării unor profituri cât mai mari, S. A. din Brașov a pornit o luptă înverșunată împotriva minelor statului, căutînd să-și asigure poziții monopoliste în Valea Jiului. În această luptă a folosit calea ferată aflată în proprietatea sa, oprind punerea vagoanelor la dispoziția concurentului său, mituind funcționarii minelor statului, mergînd pînă la distrugerea intenționată a minelor întreprinderii concurente. În asemenea împrejurări fiscalul, neputînd rezista, s-a văzut nevoit să arendeze în 1879, pentru un interval de 17 ani și jumătate, toate minele sale „Societății anonime de mine și furnale din Brașov“, împreună cu muncitorii, instalațiile de exploatare, calea ferată îngustă Petroșeni-Petrila-Lonea și coloniile de muncitori din Lonea și Petrila⁷. În felul acesta capitalul austriac și-a atins scopul; a acaparat cel mai bogat și important bazin carbonifer al Transilvaniei, toate minele de aici — cu excepția cîtorva mici antreprenori neînsemnați — intrînd în posesiunea societății capitaliste austriece⁸, care astfel pînă în 1890 și-a asigurat o situație monopolistă în Valea Jiului. Aceasta ne demonstrează că apăruseră semnele procesului trecerii la capitalismul monopolist în domeniul mineritului de cărbuni încă în deceniul al optulea al secolului trecut, adică mai devreme decît în celelalte ramuri ale industriei capitaliste.

Trecerea capitalismului la ultimul său stadiu, la imperialism, era însoțită și în Transilvania de intensificarea ofensivei capitalului străin, îndeosebi în industria extractivă și metalurgică. Această ofensivă a îmbrăcat forma trecerii treptate a capitalului austriac și maghiar sub controlul capitalului german, francez, belgian și englez⁹, ceea ce reprezintă un aspect al faptului că, în pragul trecerii la imperialism, uniunile monopoliste își împart sferele de interese între ele. În vederea acapărării pe mai departe a zăcămintelor de cărbuni între diferitele grupări financiare, în primul rînd austriece, germane, franceze și maghiare, s-a desfășurat o luptă ascutită. Valea Jiului a devenit unul din obiectivele principale ale acestei lupte.

În 1890, o societate din care făceau parte deputați ai parlamentului ungar, capitaliști din Pesta și din provincie (Horváth Gyula, Hoitsy Pál, Cséry Lajos) s-au angajat în construirea căii ferate de interes local Petroșeni-Lupeni și, în legătură cu aceasta, au luat în arendă pentru 90 de ani minele „Mara“ și „Transilvania“, care erau limitrofe cu calea ferată ce urma să fie construită. În scopul exploatării cărbunelui din minele închiriate a fost înființată „Societatea anonimă de mine de cărbuni din Jiu-Uricani“¹⁰. Tot în acest timp, în anul 1891, un grup de capitaliști francezi, avînd în spatele lor marea bancă „Crédit Lyonnais“, îngrijorați de ocuparea rapidă a terenurilor miniere din Valea Jiului, în scopul cîști-

⁷ Arhiva Inspectoratului geologic și minier, Petroșeni, nr. 15. 247/1893; B.K.L., 1903, nr. 15, p. 256.

⁸ B.K.L., 1899, nr. 21, p. 409; *Ibidem*, 1903, nr. 15, p. 137. — În spatele Societății brașovenc stătea marea bancă austriacă Wiener Bankverein, avînd însă legătură și cu banca vieneză Kreditanstalt. Banca Wiener Bankverein a atras în sfera sa de interese și Banca Comercială Ungară din Pesta. Cf. Zsoldos Géza, *Bankkoncentráció* (Concentrarea băncilor), Budapesta, 1914, p. 72–73.

⁹ *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, p. 207.

¹⁰ Arhiva Inspectoratului geologic și minier, Petroșeni, nr. 811/1924, 672/1925; Kalecsinszky Sándor, *A magyar korona országainak ásványosnyszei* (Cărbunii de pămînt ai teritoriilor coroanei ungare), Budapesta, 1901, p. 294; B.K.L., 1899, nr. 21, p. 409.

gării de poziții în această regiune au cumpărat minele „Societății de mine de cărbuni din Jiu“. Aceste două societăți în anul următor s-au contopit, luînd ființă „Societatea anonimă de mine de cărbuni din Uricani-Valea Jiului“, a doua mare asociație monopolistă din această regiune, dispunînd de un teren de 27.131.000 m² în împrejurimile Lupenilor¹¹. Exploatarea a fost începută numai în vara anului 1892, după punerea în funcțiune a căii ferate Petroșeni-Lupeni¹².

S.A. din Uricani-Valea Jiului a luat ființă ca o întreprindere relativ mare, cu un capital constant de 8.000.000 coroane, care în 1896 a fost mărit la 10.000.000 coroane. Gruparea franceză i-a încredințat Băncii Generale de Credit Ungar reprezentarea intereselor sale, iar în 1897 și vînzarea cărbunelui extras. În anul 1899 Societatea din Uricani-Valea Jiului, împreună cu Oberschlesische Kokswerke, care funcționa cu capital german, au înființat „Societatea anonimă pentru fabricarea cocsului din Uricani-Valea Jiului“, capitalul german extinzîndu-și și el sfera de interese în această regiune¹³.

Un alt mare antreprenor capitalist în Valea Jiului a devenit „Societatea anonimă de mine de cărbuni din Salgótarján“ (din Ungaria), care pe la sfîrșitul anului 1894 a cumpărat toate minele și drepturile de arendă ale „Societății anonime de mine și furnale din Brașov“¹⁴.

S. A. din Salgótarján a fost cea mai mare societate monopolistă de cărbuni din Ungaria, care la sfîrșitul secolului trecut a pornit o luptă vehementă în vederea acaparării tuturor minelor recent deschise, a zăcămintelor de cărbuni descoperite. Această tendință a Societății din Salgótarján ajungea în conflict cu interesele capitalului francez, care, la fel, intenționa să acapareze noi teritorii de mine, în primul rînd în Valea Jiului. Capitalul francez, care avea deja poziții în Valea Jiului, amenința Societatea din Salgótarján cu posibilitatea acaparării minelor Societății brașovene, limitrofe cu minele sale din Lupeni, împreună cu minele arendate de la stat, devenind astfel o rivală puternică a Societății din Salgótarján. Aceasta din urmă, neputînd cîștiga poziții în cel mai bogat bazin carbonifer al Transilvaniei, ar fi fost împiedicată în realizarea scopurilor sale monopoliste. Tocmai pentru acest fapt Societatea din Salgótarján intenționa bararea expansiunii marelui capital francez în Valea Jiului. În sfera de interese a băncii Wiener Bankverein, în afară de Societatea de mine și furnale din Brașov mai intra și Societatea monopolistă din Salgótarján. Relațiile monopoliste dintre S.A. din Salgótarján și Wiener Bankverein au devenit mai strînse în deceniul ultim al secolului trecut, în urma întăririi poziției capitalului german în această bancă. La sfîrșitul anului 1894, datorită acestor relații de cointeresare, a cumpărat toate minele Societății brașovene, precum și drepturile de arendă, pentru 3.500.000 florini¹⁵. Teritoriul cumpărat a fost de 31.619.329 m²,

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Az aradi kereskedelmi és iparkamara jelentése* (Raportul camerei de comerț și de industrie din Arad), 1892, p. 110; *Ibidem* 1901, p. 116; *Magyar Pénzügyek* (Finanțele ungare), 1897, vol. 2, p. 25.

¹⁴ Arhiva Inspectoratului geologic și minier, Petroșeni, nr. 1196/1924; B.K.I., 1899, nr. 21, p. 409; *Ibidem*, 1903, nr. 15, p. 137—138.

¹⁵ Arhiva Inspectoratului geologic și minier, Petroșeni, nr. 1196/1924, B.K.I., 1899, nr. 21, p. 409; *Ibidem*, 1903, nr. 15, p. 137.

iar cel arendat de 24.109.448 m². Astfel, S.A. din Salgótarján dispunea de un teritoriu cu o suprafață de 55.728.777 m²¹⁶, devenind cea mai puternică societate monopolistă din Valea Jiului. Această mare societate monopolistă era o cointeresare austriacă, germană și maghiară, având în spate banca Wiener Bankverein, sprijinitoarea intențiilor de penetrație ale capitalului german, precum și Banca Comercială Ungară¹⁷.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, în Valea Jiului a mai luat ființă o altă societate austriacă de o importanță mai mică, și anume „Societatea de mine de cărbuni din Valea Jiului de Sus“, având posesiuni miniere în partea sudică a bazinului, la Dîlja, Iscroni și Vulcan, iar în partea vestică la Uricani și Cîmpul lui Neag, dispunând asupra unui teren de 7.055.192 m². Cît privește exploatarea sistematică, ea a fost începută în anul 1895¹⁸.

Din cele de mai sus rezultă că monopolurile formate în procesul concentrării și centralizării capitalului, recunoscînd importanța uriașă a combustibilului în lupta pentru împărțirea sferelor de influență, pînă către ultimul deceniu al secolului trecut au ocupat bazinul carbonifer Valea Jiului. Capitalul austriac, german, francez și maghiar, prin acapararea celui mai bogat bazin carbonifer, și-a asigurat o poziție-cheie în menținerea situației semicoloniale a Transilvaniei. Cu ajutorul monopolizării cărbunelui, capitalul străin a putut influența întreaga dezvoltare a industriei, avînd posibilitatea de a lua un tribut și din profiturile întreprinderilor consumatoare de cărbune extras din Valea Jiului.

Întreprinderile monopoliste din Valea Jiului, în goana lor după profituri cît mai mari, concomitent cu lupta pentru întărirea pozițiilor lor în Valea Jiului, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea au trecut la lărgirea exploatării cărbunelui. Această exploatare însă s-a făcut mai ales cu ajutorul uneltelor manuale, dată fiind prezența aici a unei forțe de muncă ieftină. Tehnica modernă și-a făcut loc relativ tîrziu, mașinile cu aburi fiind folosite în acest timp numai la ascensoare, pomparea apei și aerisire. Forța totală a acestor mașini, în 1896, însuma abia 1350 CP¹⁹. Numai în primul deceniu al secolului nostru au fost întreprinse anumite măsuri în vederea introducerii tehnicii moderne și în exploatarea propriu-zisă, fiind folosite cîteva ciocane pneumatice și haveze. Numărul lor a fost însă redus în toți anii regimului burghezo-moșieresc, fapt care demonstrează că monopolurile sînt purtătoarele tendinței de stagnare și putrefacție²⁰.

Cu toate acestea, în ultimele decenii ale secolului trecut, mineritul din Valea Jiului s-a dezvoltat rapid, fapt care ne înfățișează evoluția producției minelor de aici.

¹⁶ B.K.L., 1903, nr. 15, p. 138.

¹⁷ Berend Iván—Ránki György, *Magyarország gyáripára az imperializmus első világháború előtti időszakában, 1900—1914* (Industria de fabrică a Ungariei în perioada de dinaintea primului război mondial imperialist), Budapesta, 1955, p. 188. Menționăm că 40% din acțiunile Băncii Comerciale erau în proprietatea băncii Wiener Bankverein. Banca Comercială avea legături directe și cu Deutsche Bank și cu Banque de Paris et des Pays-Bas. G. Zsoldos Géza, *op. cit.*, p. 72—73; Berend—Ránki, *op. cit.*, p. 118—119.

¹⁸ B.K.L., 1903, nr. 15, p. 138.

¹⁹ Déry Károly, *Magyar bányakalauz* (Ghid minier maghiar), anul IV, 1896, p. 95—96.

²⁰ Cf. V. I. Lenin, *Opere*, vol. 22, Edit. P.M.R., 1952, p. 294—295.

Producția minelor din Valea Jiului, în chintale²¹

Anul	S.A. din Salgótarján*	S.A. din Uricani — Valea Jiului	Soc. din Valea Jiului de Sus	TOTAL Valea Jiului
1870	106.803	—	—	106.803
1880	1.365.465	—	—	1.365.465
1890	2.284.874	—	—	2.284.874
1891	2.335.190	—	—	2.335.190
1892	2.348.567	245.675	—	2.594.242
1893	2.344.340	907.245	—	3.251.585
1894	2.420.072	1.207.615	—	3.627.687
1895	2.998.160	2.151.515	109.950	5.259.625
1896	3.727.426	2.307.217	447.192	6.481.835
1897	3.575.144	1.900.697	446.414	5.922.255
1898	4.233.168	2.310.812	552.471	7.096.451
1899	4.052.120	2.205.088	662.168	6.919.376
1900	5.168.900	2.882.401	755.663	8.804.964

*Pină la 1894 a fost în proprietatea Societății de mine și furnale din Brașov, cînd a fost cumpărată de S. A. din Salgótarján.

Din acest tabel se poate vedea că minele din Valea Jiului numai în trei decenii și-au mărit producția lor cu peste 8244⁰%, producînd în 1900 8.804.964 chintale de cărbuni. Aceasta însemna că Valea Jiului a devenit cel mai mare centru carbonifer, care dădea peste 90% din producția de cărbune brun a Transilvaniei.

Lărgirea pieții interne și externe în urma creșterii cererii de combustibil, posibilitatea de a realiza profituri cît mai mari, au fost factorii care au determinat dezvoltarea accelerată a mineritului din Valea Jiului. În această direcție un rol important avusese și intensificarea exportului în România.

Deja în anul 1875, monarhia austro-ungară, urmărind cucerirea piețelor de desfacere din Balcani, a încheiat o convenție comercială cu România. Prin această convenție, 16 categorii de mărfuri austro-ungare, printre care și cărbunii, erau scutite de taxe vamale la intrarea în România²², exportul cărbunelui din Valea Jiului mărindu-se în felul acesta. Exportul în România a dat un adevărat impuls mineritului din Valea Jiului, datorită faptului că mai mult de 20% din producția de cărbuni — după toate datele statistice incomplete — a fost cumpărată de către România²³. Această legătură firească a fost întreruptă vremelnice în urma războiului vamal dintre cele două țări, în 1891 reglementîndu-se din nou relațiile comerciale. Însă produsele transilvănene nu și-au putut recîștiga locul ocupat înainte de 1886 pe piața românească. Locul cărbunelui din Valea Jiului, în mare măsură, a fost ocupat de cărbunele din Anglia și Silezia, cu care cel din Valea Jiului numai cu greu a putut concura. Cu toate acestea, după 1898, exportul de cărbuni în România s-a mărit din

²¹ Petroșani, *Societate anonimă română*. Monografie, 1927, p. 142—143.

²² C. I. Băicoianu, *Istoria politicii noastre vamale și comerciale de la Regulamentul Organic și pînă în prezent*, București, 1904, vol. I, partea I-a, p. 75, 138, 143—144, 237, 318.

²³ *Brassói Bányá és Kohó Részvény Egylet* (Societatea anonimă de mine și furnale din Brașov), Budapesta, 1885, p. 10.

nou, acesta fiind un stimulent în dezvoltarea mineritului de cărbuni din Valea Jiului. Un raport al vremii constată: „În cursul anului 1898, exploatarea de cărbuni practică în Valea Jiului i s-a asigurat un oarecare avânt datorită faptului că în urma războiului spaniolo-american cărbunele englez a fost abătut în alte direcții și astfel căile ferate române, care consumau acest cărbune, au fost nevoite să-și acopere o parte din nevoile lor din Petroșeni... Un viitor mai frumos numai atunci se va revărsa *asupra mineritului din Valea Jiului*, care prin izvoarele sale de cărbuni, inepuizabile, este capabil să satisfacă cerințe de secole, dacă calea ferată prin Surduc, de la Petroșeni pînă la Tîrgu-Jiu, cea mai apropiată gară română, într-o lungime cca 70 km, va fi construită...”²⁴.

În anii următori, întreprinderile din Valea Jiului și-au lărgit piețele de desfacere, atît în interiorul țării cît și peste hotare. Dintr-un memoriu adresat ministrului de finanțe reiese că „Astăzi cărbunele de bună calitate al Petroșenilor se transportă pînă la Triest, Fiume, Pola, Oderberg și Constanța”²⁵, ceea ce este o garanție că în viitor Valea Jiului se va dezvolta într-un ritm și mai accelerat. Și, într-adevăr, această dezvoltare pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea a fost mult accelerată. Timp de zece ani, de la 1890 la 1900, producția de cărbuni din Valea Jiului a crescut de la 2.284.874 chintale, cît era în 1890, la 8.804.964 chintale în 1900, ceea ce echivalează cu o creștere de aproape patru ori.

Ținînd seama însă de marea bogăție a zăcămintelor carbonifere de aici și de condițiile economice relativ înaintate, producția de cărbuni a rămas în general în urma cerințelor. Marile întreprinderi monopoliste de cărbuni înființînd carteluri, fixînd prețurile de monopol și împărțindu-și piețele de desfacere, au ținut mineritul în limitele intereselor lor, lovind greu în ramurile industriale consumatoare de cărbuni. În același timp s-a intensificat și exploatarea muncitorilor, care trăiau în condiții deosebit de grele. Nici nu putea să fie altfel, deoarece scopul producției capitaliste nu este satisfacerea nevoilor materiale ale societății, ci goana după profituri cît mai mari pentru capitaliști. În ultimă analiză, toate acestea duceau la ascuțirea contradicțiilor de neîmpăcat dintre capital și muncă, la creșterea și lărgirea continuă a luptelor duse împotriva capitalului de către proletariat, proces care este confirmat și de dezvoltarea mișcării muncitorești din Valea Jiului.

*

Concomitent cu dezvoltarea mineritului a avut loc formarea și dezvoltarea muncitorimii miniere din Valea Jiului. Datorită faptului că exploatarea cărbunelui se efectua în cadrul unor mari întreprinderi, acest proletariat chiar de la început s-a format și s-a dezvoltat ca o muncitorime a marii industrii, ca un proletariat modern, constituind un detașament important al mișcării muncitorești. Creșterea numerică a muncitorilor mineri din Valea Jiului ne este ilustrată de următoarele date sta-

²⁴ B.K.L., 1900, nr. 2, p. 27.

²⁵ *Ibidem*, nr. 23, p. 370.

tistice, care ne arată creșterea și concentrarea rapidă a muncitorimii în acest bazin carbonifer, oglindind în același timp și fluctuațiile acestei dezvoltări numerice în raport cu situația vieții economice a Transilvaniei.

Efectivul minerilor din Valea Jiului între anii 1870—1900²⁶

Anul	S. A. din Salgótárján	S. A. din Uricani — Valea Jiului	Soc. Valea Jiului de Sus	Total
1870	300	—	—	300
1880	814	—	—	814
1890	1.400	—	—	1.400
1891	1.870	—	—	1.870
1892	1.810	245	—	2.055
1893	1.583	590	—	2.173
1894	1.502	635	—	2.137
1895	1.783	1.060	105	2.948
1896	1.738	1.070	246	3.054
1897	2.115	1.040	237	3.392
1898	2.248	1.070	322	3.640
1899	2.200	998	382	3.579
1900	2.700	1.548	404	4.651

Într-adevăr, dacă în 1870 lucrau în Valea Jiului abia 300 de muncitori, peste zece ani numărul lor ajunge la 814, crescînd în 1890 la 1400, iar în anul 1900 fiind concentrați aici peste 4652 de muncitori, ceea ce reprezintă o creștere de peste 15 ori față de 1870.

Aceste date se referă însă exclusiv la muncitorii care lucrau la exploatarea de cărbuni și reflectă o medie anuală, fără să oglindească fluctuația acestora în cursul anului. Dacă mai luăm în considerare și muncitorimea diferitelor ateliere, de la căile ferate, sau faptul că în lunile de toamnă și iarnă numărul muncitorilor era mai mare, constatăm că Valea Jiului a devenit un mare centru muncitoresc.

Muncitorimea minieră, în special muncitorii calificați, era colonizată din diferite regiuni ale Transilvaniei și Ungariei, precum și din străinătate. Între anii 1868—1896 au fost colonizați aici mineri poloni și ruteni din Bucovina (din împrejurimile Louisenthal, Iacobenii, Sambol, Rzezov și Posad), cehi din Ruma, Deutschbrod, Dolin, Neuhaus și Praga, morveni din Moravia, austrieci și germani din Kolin (Carintia), Prad (Tirol), Steiermark și Leibach, italieni din Done, maghiari și slovaci din Ungaria. Un număr mare de mineri, îndeosebi români, erau aduși din regiunile miniere ale Transilvaniei, ca Săcărîmb, Bălan, Roșia Montana, Lăpuș, Baia de Arieș, Hațeg, Rusca Montana, Băița, Baia Sprie, Abrud etc. Muncitorii temporari, români și maghiari, erau recrutați din comitatele Hunedoara, Caraș-Severin, Alba de Jos, Mureș-Turda, Turda-Arieș, Odorhei, Ciuc, precum și din împrejurimile Văii Jiului²⁷.

²⁶ *Industria și bogățiile naturale din Ardeal și Banat*, Cluj, 1927, p. 51.

²⁷ Arhiva centrală a Institutului de istorie a Partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7268, fila 10. În continuare A.C.I.I.P.; N. Deleanu, *Robii cărbunelui, aurului, oțelului, porturilor*, București, f.a., p. 12—13; Registrul general al Societății anonime de mine și furnale din Brașov din 1858—1868, 1870—1880, 1880—1890, citat de Lévai Lajos, *Petrozseny települése* (Colonizarea Petroșenilor), Odorhei, 1927, p. 17, 20, 22.

Astfel, ca urmare a dezvoltării mineritului, Valea Jiului, locuită din timpuri străvechi²⁸, s-a populat deosebit de repede, luînd ființă aici colonii de muncitori mineri, ca cele din: Petroșeni, Lupeni, Petrila, Lonea și Vulcan. După recensămîntul din 1869 plasa Petroșeni avea 12.671 locuitori, în 1880 16.001, în 1890 18.701, iar în 1900 avea deja 28.711 locuitori²⁹. Aceste date arată că populația plășii Petroșeni, plasa care era identică cu Valea Jiului, timp de 30 de ani a crescut cu peste 226%. Asemenea creștere rapidă a populației nu a cunoscut nici o așezare din Transilvania la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

De la început, majoritatea muncitorimii miniere din Valea Jiului o constituiau muncitorii de naționalitate română. Conform datelor statistice burgheze maghiare, componența populației muncitorești din Valea Jiului după limba maternă era în 1900 următoarea: 15.472 români, 8.277 maghiari, 2.303 germani, 548 ruteni, 150 slovaci, 25 croați, 21 sîrbi și 1.855 alții³⁰.

Colonizarea și maghiarizarea forțată, deși influența compoziția națională a Văii Jiului, nu a putut schimba în esență situația etnografică a comitatului Hunedoara, unde peste 84% din populație a rămas românească.

Clasele stăpînitore, conduse de principiul „divide et impera”, au încercat să promoveze și în rîndurile minerilor o politică șovină, de dezbinare și ațîțare naționalistă, punînd în posturile de conducere mai cu seamă austrieci și maghiari. Această politică însă, cu excepția unor cazuri cu totul izolate, nu a putut prinde rădăcini în rîndurile muncitorimii miniere. Minerii din Valea Jiului s-au convins prin propria lor experiență că dușmanul lor este același, capitalul, luptînd cot la cot împotriva magnaților cărbunelui, care-i exploatau fără deosebire de naționalitate. Solidaritatea internațională a minerilor de aici a dat acestor lupte o și mai mare putere.

În ceea ce privește componența muncitorilor după ocupație, sînt semnificative datele statistice publicate de către S.A. din Salgótarján în 1900. Din aceste date rezultă că în anul 1900, din totalul de 1394 de muncitori, 661 (47,3%) erau mineri propriu-ziși, 131 (9,4%) erau ajutoiri-mineri, 319 (23%) vagonetari și 283 (20,3%) alții³¹. O situație asemănătoare arăta și compoziția după ocupație a muncitorilor celorlalte întreprinderi.

Din aceste date reiese că din totalul muncitorilor mineri aproape jumătate erau calificați, fapt foarte important din punct de vedere al mișcării muncitorești. Numărul minerilor care din tată în fiu lucrau în mină, de asemenea, era destul de mare.

Chiar și dacă luăm în considerare numărul meseriașilor, constatăm că aproape jumătate din numărul total al muncitorilor erau necalificați, plătiți ca zileri, avînd un salariu mult mai redus decît al muncitorilor

²⁸ Valea Jiului a fost locuită încă în sec. I—II î.e.n. Cf. Lévai Lajos, *op. cit.*, p. 9.

²⁹ Téglás Gábor, *Hunyadvármegye közgazdasági leírása* (Descrierea economică a județului Hunedoara), Budapesta, 1903, p. 9.

³⁰ *Ibidem*, p. 10.

³¹ Arhiva Inspectoratului geologic și minier Petroșeni, materiale neinventariate din 1900.

calificați. În 1900, din totalul muncitorilor, au fost 42 femei și 211 copii sub 16 ani³², avînd un salariu și mai mic decît al muncitorilor necalificați.

Toate datele de mai sus arată că muncitorimea minieră a ajuns la un înalt grad de concentrare, Valea Jiului devenind unul dintre cele mai mari centre muncitorești din Transilvania, unde erau concentrați aproape jumătate din muncitorii care lucrau în întreprinderile carbonifere de cărbune brun din Transilvania. Acest înalt grad de concentrare, în mod obiectiv dădea posibilitatea ducerii unor lupte de amploare chiar din primii ani ai începutului mineritului modern din Valea Jiului. Baza obiectivă a acestor lupte o constituiau condițiile de muncă și de viață deosebit de grele ale minerilor din acest mare bazin carbonifer.

Este cunoscut că dezvoltarea capitalismului a fost urmată și în Transilvania de adîncirea mizeriei maselor muncitoare. Clasele stăpînitoare din Austro-Ungaria, deși măcinate de contradicții, erau solidare pe deplin în exploatarea și asuprirea oamenilor muncii. Pactul dualist din 1867 servea intereselor de clasă ale burgheziei și moșierimii din imperiul habsburgic. Dualismul a însemnat o înăsprire a asupririi sociale pentru masele populare din Transilvania, indiferent de naționalitate, asuprire exercitată direct de moșierimea și burghezia maghiară cu sprijinul claselor dominante din Austria.

În Transilvania dubla exploatare capitalistă — din partea claselor exploatare autohtone și a capitaliștilor străini — era agravată și de asuprirea și oprimarea națională, în special a populației românești, care a îmbrăcat aspecte și forme dintre cele mai sumbre și variate.

Deosebit de precară era situația minerilor în general, din care marea majoritate erau români, și a minerilor din Valea Jiului în special.

Muncitorii miniери erau nevoiți să lucreze în condiții de muncă dintre cele mai primitive³³. „Minerii s-au îndeletnicit cu munca, poate — cum spunea și Lenin — cea mai grea, cea mai murdară și cea mai ucigătoare”³⁴. Într-adevăr, viața minerilor era amenințată de zeci de pericole, ca surparea, ruperea scării sau a frînghieii, inundații, gaze, incendii, explozii de mine etc.³⁵.

Condițiile de muncă și de viață ale minerilor din Valea Jiului semănau foarte mult cu cele ale minerilor din întreprinderile carbonifere din Anglia în prima jumătate a secolului trecut, descrise de F. Engels în celebra sa lucrare *Situația clasei muncitoare din Anglia*³⁶.

Condițiile de muncă deosebit de grele în care lucrau minerii din industria carboniferă, lipsa aproape totală a mijloacelor de protecție a muncii și securității miniere, distrugeau sănătatea muncitorilor. Inspirația aerului sărac în oxigen, amestecat cu praf de cărbune și fumul pulberii întrebuințată la împușcări, cum era aerul în fundul minelor în urma lipsei de aerisire artificială, ataca plămîinii, tulbura activitatea inimii și slăbea aparatul digestiv. În majoritatea cazurilor galeriile au mai fost și

³² *Ibidem*.

³³ B.K.L., 1904, nr. 2, p. 87—88.

³⁴ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 30, p. 494.

³⁵ B.K.L., 1902, nr. 7, p. 433.

³⁶ F. Engels, *Situația clasei muncitoare din Anglia*, Edit. pentru lit. pol., 1953, p. 225—240.

inundate, așa că muncitorii au fost nevoiți să se tîrască prin apa murdară a bălților, care provoca la rîndu-i iritații ale pielii, răceală, reumatism. Ne putem lesne închipui cît de mult favoriza această muncă de sclavi ivirea și evoluția bolilor specifice minerilor. La minele S.A. din Salgótarján, de exemplu, între 1888—1897 la 100 de muncitori revenea o medie anuală de peste 207 îmbolnăviri, 1188 zile de boală și aproape 6 zile de boală la o îmbolnăvire³⁷.

Situația minerilor din acest bazin carbonifer era agravată și de faptul că în toată Transilvania nu exista muncă la care viața muncitorului să fie expusă în atîtea chipuri ca în minele din Valea Jiului. Minele de cărbuni, chiar de la începutul exploatării lor, au fost teatrul unei sumedenii de accidente din cele mai îngrozitoare. Gazul-metan care se degaja în mine, în lipsa unei aerisiri artificiale necesare, combinat cu aerul din atmosferă dădea naștere unui gaz exploziv care se aprindea în contact cu o flacăra, producînd explozii. Astfel de explozii au avut loc în minele din Valea Jiului foarte des, în special în minele din Lupeni³⁸. Revistele contemporane de specialitate recunoșteau că minele din Valea Jiului erau cele mai ucigătoare³⁹. Pe drept cuvînt constata cotidianul „Népszava” („Vocea poporului”): „Setea necruțătoare de cîștig a societăților întreprinzătoare nu se mulțumește cu exploatarea dublă a muncitorilor (anume ei sînt jumuliți și ca producători și ca consumatori)⁴⁰, ci în afară de aceasta ei exploatează și sănătatea, integritatea corporală și viața muncitorilor mineri, expunîndu-i accidentelor frecvente, datorită faptului că *nu iau nici un fel de măsuri de protecție*, nu instalează mijloace de securitate, fiindcă acestea i-ar costa bani, în schimb viața muncitorului n-are nici o valoare în fața lor⁴¹.

Nu dispunem de toate datele privind numărul accidentelor din această perioadă. Statistica burgheză, în special societățile miniere, au avut grijă — cum constată și ziarul „Népszava” — ca opinia publică să nu afle realitatea nici din acest domeniu⁴². Chiar dacă au fost publicate anumite date statistice privind numărul accidentelor, această statistică este defectuoasă, deoarece indică numai numărul accidentelor grave și mortale, fără să includă numărul mare al accidentelor ușoare⁴³. Totuși și aceste date ne dau o imagine destul de veridică despre condițiile de muncă extrem de periculoase în care lucrau minerii din Valea Jiului. Dispunem de date destul de complete privind numărul accidentelor la minele din Lupeni ale Societății Uricani-Valea Jiului, care ne arată numărul deosebit de mare al accidentelor în perioada trecerii capitalismului la faza imperialistă.

³⁷ B.K.I., 1899, nr. 24, p. 479.

³⁸ *Ibidem*, 1899, nr. 23, p. 450—452.

³⁹ *Ibidem*; 1903, nr. 16, p. 248.

⁴⁰ În urma sistemului „Truck”, minerii erau obligați să cumpere din magazinele întreținute de societățile miniere.

⁴¹ „Népszava” (Vocea poporului) din 11 februarie 1892.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Se considerau ca accidente ușoare acelea care cauzau o incapacitate de muncă sub 8 zile. Accidentul care provoca o incapacitate de muncă mai mare de 8 zile, era considerat ca accident grav. Cf. Arhiva Inspectoratului geologic și minier Petroșeni, nr. 279/1912.

Numărul accidentelor între anii 1894—1900⁴⁴

Anul	Numărul muncitorilor	Numărul accidentelor			Numărul total al accidentelor
		mortale	grave	ușoare	
1894	635	1	15	185	201
1895	1.060	4	16	231	251
1896	1.070	7	20	91	118
1897	1.040	2	16	107	125
1898	1.070	4	5	179	188
1899	998	3	8	190	201
1900	1.540	6	14	380	400

Din aceste date rezultă pericolul mare la care erau expuși muncitorii din minele Văii Jiului. De exemplu, în anul 1894 fiecare al treilea muncitor a suferit din cauza accidentelor, un accident grav revenea la 42 de muncitori, iar un accident ușor la 34 de muncitori. Dacă în anii următori situația devine cu ceva mai bună, în 1899, de exemplu, un accident grav revine la 124, iar un accident ușor la 52 muncitori și în general un accident aproape la 4 muncitori, — această situație era totuși mai mult ca îngrozitoare. Faptul că la minele Societății din Salgótarján numărul accidentelor a fost relativ mai redus nu schimbă cu nimic constatarea noastră — recunoscută de fapt și de revista de specialitate, că numărul accidentelor din Valea Jiului a fost cel mai mare în raport cu celelalte mine din Transilvania sau chiar din Austro-Ungaria. Minerii pe drept cuvânt le-au numit „minele ucigătoare“.

În condiții de muncă deosebit de grele și periculoase, minerii erau nevoiți să lucreze 12 sau chiar mai multe ore. Regulamentul interior al societăților prevedea că ziua de muncă este de 12 ore și această zi începe la 6 dimineața și se termină la ora 6 seară⁴⁵. Tot în acest regulament se precizează că „... pregătirea pentru muncă, ca înzestrarea cu mijloacele de muncă, apelul, adică toate măsurile trebuie efectuate înaintea schimbului, ca nu cumva ziua de muncă, în urma măsurilor întârziate, să sufere vreo scurtare“⁴⁶. Dacă luăm în considerare și faptul că minerul trebuia să străbată și drumul lung și greu care ducea de la coloniile de muncitori pînă la puțuri, indiferent de starea timpului, ne putem închipui că aceia care lucrau în primul schimb, în timpul iernii săptămîni întregi nu vedeau lumina zilei. Dar nici acest timp de lucru nu era respectat. Singurul criteriu ce domnea era bunul plac al patronilor, deoarece nici o lege nu reglementa ziua de muncă⁴⁷, doar legea industrială din 1884 prevedea „limitarea“ zilei de lucru la 16 ore, dar nici măcar această „limită“ nu a fost respectată⁴⁸. Minerii erau nevoiți să presteze lunar 36—40 de zile de muncă, făcînd mai multe șuturi în continuare⁴⁹, lucrînd și

⁴⁴ B.K.L., 1904, nr. 2, p. 109.

⁴⁵ Arhiva Inspectoratului regional de control geologic și minier (în continuare Arh. I.R.C.G.M.), Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 5179/1906.]

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Rézler Gyula, *A nagyipari munkásság kialakulása 1867—1914* (Formarea muncitorimii din industria mare 1867—1914), Budapesta, 1945, p. 132—133.

⁴⁸ Ludovic Vajda și Acațiu Eged, *op. cit.*, p. 511.

⁴⁹ M.M.T.V.D., vol. II, p. 132.

dumineca, fiindcă „...noțiunea de repaus duminical este necunoscută de către mineri”⁵⁰ — constată ziarul „Népszava”.

Tabloul privind situația minerilor va fi veridic numai atunci cînd vom analiza și condițiile de salarizare, știut fiind faptul că salariul nominal și real sînt cele mai importante indicii ale nivelului de trai.

Documentele vremii ne arată că muncitorii din Transilvania primeau salarii cu totul insuficiente traiului zilnic. Salariile femeilor și ale copiilor erau mult mai reduse, pentru aceeași muncă, decît cele ale bărbaților. Situația era agravată și de faptul că în urma discriminărilor naționale salariile în Transilvania erau mai scăzute decît în restul monarhiei⁵¹. În timp ce media de salarizare a muncitorilor din Ungaria abia atingea 2/3 din media de salarizare a muncitorilor din Austria și 1/2 din cea a muncitorilor din Germania, în Transilvania salariul mediu săptămînal al muncitorilor, raportat la cel al diferitelor ținuturi din Ungaria de atunci, se situa pe penultimul loc⁵².

În ceea ce privește salarizarea minerilor, menționăm că nivelul salariului mediu a fost scăzut de la început. Cu toate acestea, încă în anul 1874 au fost luate măsuri în vederea reducerii salariului nominal, sub pretextul că „salariile sînt încă ridicate”⁵³, menționînd că această scădere „nu poate să fie ultima”⁵⁴. Și, într-adevăr, în anii următori situația minerilor nu numai că nu s-a îmbunătățit, ci dimpotrivă s-a înrăutățit și mai mult. Ziarul „Népszava” din 11 februarie 1891, ocupîndu-se cu situația grea a minerilor în general și cu situația celor din Valea Jiului în special, a arătat că exploatarea crîncenă a clasei muncitoare nicăieri nu apare atît de izbitor ca la mineri. Este caracteristic că exploatarea muncitorilor a îmbrăcat forme dintre cele mai variate, deschise și ascunse, directe și rafinate.

Muncitorul miner din Valea Jiului, prestînd 36—40 de zile de muncă pe lună, adică făcînd mai multe șuturi într-o zi, fără repaus duminical, în anul 1891 abia cîștiga lunar 40, mai rar 45 de florini. Acest cîștig era însă numai pentru muncitorii bine calificați; muncitorii mai puțin calificați sau necalificați abia cîștigau 20—24 florini lunar⁵⁵.

În foarte multe cazuri însă, muncitorii nu primeau nici măcar sumele infime trecute pe lista de plată. Folosind diferite pretexte, patronii ciuntuau și acest salariu scris pe hîrtie. Ciuntirea salariului era practică în toate ramurile industriei, dar mai ales în industria extractivă, unde era aplicat un sistem rafinat de așa-zise „rețineri”, care privau pe mineri de o parte însemnată a cîștigului. Este caracteristică în acest sens situația

⁵⁰ „Népszava” din 11 februarie 1892. Este caracteristic în acest sens anunțul direcțiunii din 10 decembrie 1891, în care se prevede: „În virtutea articolului de lege nr. XIII din 1891, paragraful 3, punctul 2, onoratul căpitănat minier Zlatna, prin ordinul său nr. 9283 din 25 noiembrie a permis să se lucreze și duminică.

Subsemnatul aduce la cunoștință faptul că se va supraveghea cu și mai mare severitate efectuarea muncii de duminică ordonată, deoarece s-a simțit îndemnat — cu toate că legea în afară de ziua de St. Ștefan nu cunoaște altă sîrbătoare — ca muncitorii în ziua de 24 și 25 decembrie să fie scutiți total de muncă, iar în 26 numai de schimbul de zi”. Cine se opunea acestui ordin era amendat cu 0,5—1 florin. Totuși cînd minerul Iosif Simon, care lucra și duminică a suferit un accident, directorul i-a refuzat ajutorul, fiindcă „accidentul s-a întîmplat duminică”. Cf. „Népszava” din 11 februarie 1892.

⁵¹ Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România, vol. II, Edit. politică, București, 1962, p. 7.

⁵² Ludovic Vajda, *art. cit.*, p. 326.

⁵³ B.K.L., 1875, p. 35.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ „Népszava” din 11 februarie 1892.

muncitorilor mineri din Valea Jiului, unde din suma salariului se rețin: cotizația obișnuită pentru „casa frățească” (Bruderlade), eventualul împrumut de la această casă, impozitele publice, taxa bisericească, amenzi disciplinare etc. Exploatarea nemiloasă a minerilor este arătată și de faptul că ei erau obligați să plătească nu numai ascuțirea uneltelor de muncă, ci și scăderea greutateii prin uzura lor. Valoarea materialului explozibil și uleiul de lampă de asemenea au fost reținute din salariul minerilor⁵⁶.

Privind salariile minerilor și reținerile din acestea, sînt semnificative cele două fișe de salariu originale din octombrie și noiembrie 1891, pe care le reproducem mai jos⁵⁷.

Nr. crt.	Denumirea reținerii	Fișa de salariu	
		A unui muncitor bine plătit. Data : luna oct. 1891	A unui muncitor plătit mediu. Data : luna nov. 1891
1	Pentru fondul de pensie	1,38 florini	0,84 florini
2	Pentru ajutor de boală	1,38 „	0,84 „
3	Achitarea părții din împrumutul de la casa frățească	3,00 „	— „
4	Pentru magazinul de alimente	23,33 „	16,63 „
5	Datorie din luna anterioară	— „	— „
6	Avans în luna curentă	— „	— „
7	Pentru unelte de muncă	1,29 „	0,90 „
8	Pentru fondul muzical	0,10 „	0,10 „
9	Pentru cărbune	1,40 „	1,40 „
10	Amendă și restituire	— „	0,50 „
11	Pentru întreținerea clădirii	1,50 „	1,50 „
12	Pentru întreținerea grădinii	0,35 „	0,35 „
13	Impozit și timbre fiscale	0,80 „	— „
14	Pentru rechizite școlare	0,45 „	— „
15	Pentru geamuri	— „	— „
16	Impozit bisericesc	0,10 „	0,10 „
17	Pentru munca de lăcătuș	— „	— „
Total rețineri		35,08 florini	23,16 florini
Total câștig		45,54 „	27,59 „
Rest de plată în bani gata		10,46 florini	4,43 florini

Fișa de salariu din octombrie 1891 ne arată câștigul și reținerile „normale” făcute unui muncitor destoinic și bine calificat, care în luna respectivă a prestat 34 șuturi, adică 34 zile de muncă, câștigînd 45,54 florini.

⁵⁶ Arhiva Inspectoratului geologic și minier Petroșeni, material neinventariat din 1906; „Népszava” din 11 februarie 1892.

⁵⁷ M.M.T.V.D., vol. II, p. 133; „Népszava” din 11 februarie 1892.

După reținerile care însumau 35,08 florini, la plata salariului a primit în mână 10,46 florini, adică 23% din salariu. Cea de a doua fișă reprezintă plata și reținerile unui muncitor plătit mediocru, care în luna noiembrie a prestat 30 de zile de muncă, adică a muncit fără repaus duminical, câștigând 27,59 florini. Din acest salariu, în urma zecilor de rețineri, a primit în mână 4,43 florini, adică 16%. De multe ori însă, minerul în loc să primească ceva din salariu, rămânea dator întreprinderii. Mai menționăm că salariul muncitoarelor nu reprezenta nici jumătate din cel al bărbaților, iar al copiilor cu puțin mai mult decât o treime din acesta⁵⁸.

Raportat la prețurile produselor de larg consum din această perioadă, salariile minerilor — ca de fapt și ale celorlalte categorii de muncitori din Transilvania — vădeau nivelul de trai scăzut al clasei muncitoare. Situația în Valea Jiului era agravată și de faptul că această regiune neavînd în împrejurimile ei un teritoriu agrar, prețurile erau cele mai ridicate tocmai aici. Spre a umfla prețurile, patronii, folosind sistemul „Truck“, ca și negustorii de altfel, speculau greutatea de aprovizionare ale Văii Jiului, avînd o populație compact muncitorească, umflînd prețurile produselor agro-alimentare. Astfel, de exemplu, la Oradea făina de grîu se vindea în 1894 cu 12—13 creițari kilogramul, la Petroșeni costa 16 creițari; orezul costa la Brașov 25—27 creițari, la Petroșeni se vindea cu 36 creițari kilogramul; peștele la Brașov se vindea cu 50—58 creițari, la Petroșeni cu 120 creițari kg; la Oradea un kg de unt se vindea cu 76—96 creițari, la Petroșeni cu 120 creițari; sau pîinea neagră la Oradea se vindea cu 9—11 creițari, la Petroșeni costa 16 creițari kilogramul⁵⁹.

În asemenea împrejurări, cu salariul mediu pe zi un miner nu-și putea cumpăra decât o hrană foarte sărăcăcioasă, nici măcar strict necesară. Un mare număr de muncitori flămînzeau săptămîni și luni de-a rîndul în fiecare an. Dacă ținem seama că muncitorul trebuia să se și îmbrace, că, de regulă, avea o familie numeroasă, ni se oferă o imagine a nivelului de trai extrem de scăzut al minerilor. De fapt, majoritatea minerilor arareori își puteau permite să cumpere carne, cu atît mai puțin unt sau zahăr. Hrana lor — după cum o recunosc și autoritățile locale — se rezuma la mămăligă și fierturi foarte ieftine, fiind în subalimentație cronică. Este lesne de înțeles că organismul slăbit al minerului nu putea rezista diferitelor boli, iar eforturile deosebite cerute de munca istovitoare în mină făceau ravagii printre mineri. Pe drept cuvînt arăta o scrisoare a minerilor adresată direcțiunii, că în Ungaria nu există nici o mină ca în Valea Jiului, care ar cere eforturi așa de mari ca acestea. „Sînt mineri care lucrează abia 8 ani, după care devin incapabili de muncă“ și „datorită faptului că ziua de muncă este de 12 ore, sînt așa de epuizați că abia pot să se tîrască pe drum, nu au nici o culoare, parcă ar veni din lumea cealaltă“⁶⁰. Ziarul „Népszava“, comentînd situația precară a minerilor, arăta că muncitorii, din cauza eforturilor peste măsură, sînt așa de istoviți încît cu ocazia luării mesei sărăcăcioase le cade lingura din mîini⁶¹.

⁵⁸ B.K.L., 1897, nr. 18, p. 36; *Ibidem*, 1899, nr. 23, p. 444.

⁵⁹ Cf. Augustin Deac, *Mișcarea muncitorească din Transilvania. 1890—1895*, Edit. științifică, București, 1962, Tabelul nr. 5, între paginile 44—45.

⁶⁰ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 10.665/1892.

⁶¹ „Népszava“ din 11 februarie 1892.

Dacă mai luăm în considerare și condițiile de locuit deosebit de mizere, lipsa aproape totală a asistenței medicale, în urma căreia această regiune era bîntuită de epidemii ca tifosul exantematic, holera etc., lipsa totală a oricăror drepturi politice, sau brutalitățile supraveghetorilor, unelte docile ale patronilor, care nu s-au dat înapoi nici de la maltratarea minerilor⁶², ne dăm seama și mai bine că situația „robilor cărbunelui” era mai mult ca grea. Această situație vădea pauperizarea *absolută* și *relativă* a muncitorilor, exprimînd relațiile de cruntă exploatare capitalistă.

Desigur, condițiile de muncă și de viață ale minerilor, schițate mai înainte, au dus la ascuțirea contradicțiilor dintre patroni și mineri chiar de la începuturile exploatării cărbunelui, constituind izvorul tuturor revolțelor și grevelor muncitorilor din Valea Jiului. Aceste lupte au contribuit la formarea și creșterea conștiinței de clasă, făcîndu-i capabili pe mineri de aici ca, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, să organizeze acțiuni de clasă și mai mari, cum a fost greva generală din Petroșeni din iulie 1892.

*

Pentru a-și apăra dreptul la viață, muncitorii din Transilvania au fost nevoiți să treacă la acțiuni de luptă, să se organizeze, în vederea luptei pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și pentru obținerea anumitor drepturi democratice.

În „Manifestul Partidului Comunist”, K. Marx și F. Engels au arătat că lupta proletariatului împotriva burgheziei a început o dată cu existența sa și că această luptă a cunoscut anumite trepte de dezvoltare, determinate de gradul de dezvoltare a capitalismului într-o țară sau alta, de formare și dezvoltare a conștiinței de clasă a muncitorilor. „La început lupta muncitorilor răzleți, apoi muncitorii unei fabrici, pe urmă muncitorii unei ramuri de muncă dintr-o localitate împotriva burghezului care-i exploatează direct”⁶³, arătau întemeietorii socialismului științific.

Pe această treaptă proletariatul nu luptă împotriva capitaliștilor ca clasă, neridicîndu-se încă pînă la înțelegerea sarcinilor sale istorice; el reprezintă încă o clasă „în sine”. Pe măsură ce se înmulțeau fabricile, creștea numărul proletariatului și se înfiripa conștiința de clasă a muncitorilor, s-au creat condiții favorabile organizării și unirii proletariatului în lupta împotriva capitaliștilor ca clasă, și în cursul acestui proces îndelungat proletariatul se transformă din clasă „în sine” în clasă „pentru sine”.

În Transilvania se poate urmări acest proces, existînd și aici astfel de forme ale luptei muncitorilor, cum au fost revoltele spontane și răzlețe îndreptate împotriva scăderii salariilor, amenzilor, abuzurilor și silnițiilor capitaliștilor, urmărind îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață. În ciuda faptului că „Regulamentul provizoriu de servitori și servitoare pentru marele principat al Transilvaniei” din 1857 se aplica și muncitorilor mineri și celor necalificați din ateliere, manufacturi și fabrici, pentru a înăbuși orice mișcare a muncitorilor, se semnalează

⁶² *Ibidem*.

⁶³ K. Marx și F. Engels, *Manifestul Partidului Comunist*, Edit. politică, București, 1959, Ed. a VII-a, p. 40.

acțiuni ale proletariatului. În Sibiu la 1853, muncitorii pantofari fac o grevă de trei săptămîni. În 1861, muncitorii de la topitoriile din Zlatna, precum și lucrătorii de la ocnele de sare din Turda, Praid, Ocna-Dejului, Ocna Sibiului protestează împotriva condițiilor neomenești de muncă și cer sporirea salariilor⁶⁴.

Greutățile materiale întâmpinate de muncitori în comun au făcut să crească simțul lor de solidaritate, ceea ce i-a determinat să facă spontan primii pași pe calea organizării. Astfel s-au format și s-au dezvoltat primele asociații, case de ajutor reciproc, case în care pe lângă muncitori intrau și patronii. Lucrătorii tipografi din Brașov înființează în 1846 „Asociația de ajutor de boală, înmormîntare și de ajutor de călătorie”. Asemenea asociații se mai înființează în Timișoara (1851), la Steierdorf-Anina (1860), la Cluj (1861)⁶⁵.

În perioada dualismului, muncitorimea din Transilvania depășea deja faza mișcărilor spontane și a organizării în simple asociații de ajutor reciproc, înființate și totodată influențate de patroni⁶⁶. Formarea proletariatului industrial modern, dezvoltarea conștiinței de clasă, înființarea și activitatea Internaționalei I-a, au fost principalii factori interni și externi care au dus la ridicarea mișcării muncitorești pe o treaptă superioară. Semnele acestui progres se întrevăd în tendința de a crea organizații muncitorești de sine stătătoare. Între anii 1868 și 1872 au luat ființă asociații muncitorești la Timișoara, Oradea, Oravița, Reșița, Brașov, Arad, Sibiu⁶⁷. Aceste asociații acordau o deosebită atenție operei de culturalizare a muncitorilor, au propagat ideile socialiste. Ideile socialismului științific încep să pătrundă în Transilvania. Un rol de seamă în combaterea lassallianismului și propagarea socialismului științific l-au avut Carol Farkas și Gheorghe Ungureanu, care primeau materiale propagandistice de la Internaționala I și le răspindeau. Carol Farkas a devenit membru al Internaționalei I de la 1 ianuarie 1869 și s-a străduit să recruteze, la rîndul său, alți membri, la Timișoara, Oravița și Anina. Ca urmare a activității sale, la Timișoara a luat ființă o secție a Internaționalei. Treptat și organizațiile muncitorești din Arad, Sibiu și Brașov se orientează spre ideologia Internaționalei I, fapt pe care-l constată chiar rapoartele oficiale ale guvernului maghiar asupra acestei probleme⁶⁸.

Ca urmare a valului contrarevoluționar internațional care s-a manifestat după înăbușirea Comunei din Paris, și guvernul din Ungaria a vrut să se răfuiească cu mișcarea muncitorească, dispunînd în iunie 1871 arestarea conducătorilor asociațiilor și intentarea împotriva lor a unui proces de „infidelitate” și luînd măsuri de dizolvare împotriva organizațiilor muncitorești. Pentru un scurt timp organizarea politică a muncitorimii a fost împiedicată, dar mișcarea pentru reorganizarea și lupta proletariatului n-a putut să fie înăbușită.

⁶⁴ C. Gollner, *Din istoricul luptei cîlfelor din Transilvania 1849–1860*, în „Studii”, an. XI, 1958, nr. 4, p. 133–134.

⁶⁵ I. Fodor și L. Vajda, *Contribuții la istoria mișcării sindicale din Transilvania (1848–1917)*, Edit. C.C.S., București, 1957, p. 10–14.

⁶⁶ *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, p. 238.

⁶⁷ A. Egyed, *Istoricul asociațiilor muncitorești din Transilvania între 1868–1872*, în „Studii”, an. IX, 1956, nr. 6, p. 36–43.

⁶⁸ *Ibidem*.

Această situație generală a mișcării muncitorești din Transilvania și-a pus amprentele asupra acțiunilor de luptă ale minerilor din Valea Jiului. Despre începuturile acestor lupte, pînă în prezent prea multe nu cunoaștem. Știm doar că, loviți și asupriți cu cruzime de exploatarea capitaliști, minerii au pornit, chiar din deceniul al șaptelea al secolului trecut, un șir de acțiuni de luptă pentru a-și impune revendicările lor pentru o viață mai omenească.

Printre primele mișcări greviste cunoscute ale clasei muncitoare din Transilvania din deceniul al 7-lea al secolului trecut, se numără greva celor 3000 de muncitori de la șantierul de construcții al liniei ferate Simeria-Petroșeni, care a avut loc în primăvara anului 1868⁶⁹. Din raportul primpretorului din Arad și al împuternicitului regal din Transilvania reiese că în rîndul muncitorilor încă din timpul iernii existau frămîntări, cerînd mărirea salariului și desființarea sistemului amenzilor⁷⁰. Lupta pentru mărirea salariului nu s-a terminat nici după ce 137 de muncitori care „n-au respectat contractul” au fost transportați la Budapesta. Din raport reiese că mișcarea a fost reprimată cu ajutorul armatei, fiind aduse aici unități de jandarmi întăriți și două companii de soldați⁷¹.

Imediat după începuturile extracției de cărbuni pe o scară mai largă, care a însemnat și intensificarea exploatarei, a izbucnit prima grevă spontană — cunoscută de noi pînă acum — a minerilor din Valea Jiului, cea din decembrie 1874⁷².

Rădăcinile izbucnirii grevei trebuie să le căutăm în înrăutățirea și mai mult a situației minerilor și așa precară, în special în urma reducerii salariului din 1874. Această reducere a fost agravată și de faptul că prețul cărnii se scumpea enorm în urma prohibiției guvernului austro-ungar de a se importa vite din România⁷³. Greva a fost înfrîntă, dar este caracteristic situației create faptul că clasele dominante s-au grăbit să creeze imediat organele represive și în Valea Jiului. Astfel, încă în anul 1874 a fost înființat primul post de jandarmi în Petroșeni⁷⁴.

Un an mai tîrziu, în 19 iunie 1875, muncitorii, vrînd să împiedice samavolniciile și abuzurile patronilor în legătură cu casa de ajutor de boală administrată de societatea minieră, într-o mare adunare au revendicat predarea acestei case în mîna „asigurării muncitorești”, deci în administrarea reprezentanților muncitorilor⁷⁵. La această adunare furtunoasă a fost aleasă o delegație cu sarcina de a înainta hotărîrea muncitorilor direcțiunii minelor. Datorită refuzului categoric de satisfacere a revendicării, muncitorii, revoltați, s-au năpustit asupra clădirii direcțiunii, aruncînd cu pietre, spărgînd geamurile. Dezvoltarea mai departe a mișcării a fost împiedicată de intervenția brutală a jandarmilor, un document

⁶⁹ Léderer Emma, *Az ipari kapitalizmus kezdetei Magyarországon* (Începuturile industriei capitaliste din Ungaria), Budapesta, 1952, p. 143.

⁷⁰ *A magyar munkásmozgalom kialakulása 1848–1890*. (Începuturile mișcării muncitorești maghiare. 1848–1890), Budapesta, 1951, p. 153.

⁷¹ *Ibidem*. Vezi și L. Fodor și L. Vajda, *op. cit.*, p. 33–34.

⁷² A.C.I.I.P., fondul nr. 77, dosarul nr. 7268, fila 12; B.K.I., din 1875, p. 36.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*; Petroșeni, S.A.R., Monografie, 1927, p. 7–8.

⁷⁵ Rézler Gyula, *op. cit.*, p. 170; „Munkás Heti Krónika” (Cronica muncitorească săptămînală) din 1875, ur. 28.

arătându-ne că „poliția numai după o luptă de lungă durată a putut să împrăștie masa de muncitori”⁷⁶.

Aceste acțiuni ale minerilor s-au caracterizat prin faptul că ele izbucneau spontan, fără o pregătire prealabilă, deoarece lupta clasei muncitoare din țara noastră se afla în stadiul ei inițial, iar conștiința de clasă a muncitorilor era încă scăzută. Cu toate acestea, grevele amintite ale minerilor au contribuit la dezvoltarea solidarității în luptă a muncitorilor de diferite naționalități din Valea Jiului, la îmbogățirea experienței lor revoluționare și la creșterea conștiinței de clasă. „Și chiar răzvrătirile primitive exprimau o oarecare trezire a conștiinței — spunea V. I. Lenin, vorbind despre mișcarea spontană a proletariatului —: muncitorii începeau să piardă credința străveche în imuabilitatea rânduielilor care-i apăsau, începeau... nu zic să înțeleagă, dar să simtă necesitatea unei împotriviri colective și o rupeau hotărît cu supunerea de rob față de stăpînire. Totuși, asta era mai mult o manifestare a deznădejzii și a dorinței de răzbunare decît o luptă”⁷⁷.

Grevele minerilor din deceniul al șaptelea și al optelea din secolul trecut au reprezentat, desigur, numai primele ciocniri, care nu s-au transformat încă în mari bătălii de clasă. Aceste greve ne dovedesc îndîrjirea în luptă a minerilor, ele constituind școli „... în care muncitorii învață să ducă război împotriva dușmanului lor”⁷⁸. Minerii trecînd prin această „școală a războiului de clasă” au început să-și dea seama de forțele lor, au început să înțeleagă mai bine că în lupta lor cu patronii au nevoie de organizare, de unirea forțelor tuturor muncitorilor.

Un aport însemnat la creșterea conștiinței de clasă a muncitorilor din Transilvania și a minerilor din Valea Jiului l-a avut răspîndirea marxismului de către elementele înaintate din Partidul General Muncitoresc din Ungaria (P.G.M.). Acest partid a luat ființă în 1880. La constituirea lui au participat și delegați ai muncitorilor din Timișoara, Arad, Orăștie, Sibiu și Brașov⁷⁹, avînd numeroase organizații locale și pe teritoriul Transilvaniei. Programul acestui partid avea un caracter socialist, cuprinzînd și o serie de revendicări cu caracter burghezo-democratic. Din acest program lipsea însă ideea necesității instaurării dictaturii proletariatului, a rezolvării revoluționare a problemei țărănești și a acutei probleme naționale. Încă de la înființare, în conducerea acestui partid au pătruns elemente burghezo-liberale, oportuniste, din care cauză a fost măcinat în decursul existenței sale de lupte fracționiste. Ca urmare însă a ajutorului direct acordat de Internaționala a II-a, P.G.M. a ajuns să aibă în conducerea sa — în perioada la care ne referim — numeroase elemente înaintate, în frunte cu P. G. Engelmann, care răspîndeau linia indicată de Engels. Astfel, cu toate slăbiciunile pe care le-a avut, acest partid reprezenta forța cea mai înaintată în acea perioadă.

Uniunile muncitorești din această perioadă organizau mai multe intrări, în care s-a pus problema votului universal și a legilor privind ocro-

⁷⁶ Muzeul de istorie a Partidului. Greve dintre 1872—1876; „Munkás Heti Krónika” din 1875, nr. 28.

⁷⁷ V.I. Lenin, *Opere complete*, vol. 4. Edit. politică, București, 1961, p. 29.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 289.

⁷⁹ M.M.T.V.D., vol. I, p. 393—394.

tirea sănătății muncitorilor. Paralel cu aceste acțiuni continua și munca de răspîndire a lucrărilor din literatura socialistă. O percheziție a autorităților din Brașov a descoperit în 1884, în casa brutarului I. Schubert, broșurile: Manifestul Partidului Comunist, Munca salariată și Capital, Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință, manifeste, ziare socialiste germane și alte broșuri în aceeași limbă⁸⁰. La o percheziție din Valea Jiului, în locuința unui conducător al minerilor au fost găsite „manifeste instigatoare” și o serie de scrisori care arătau legăturile mișcării muncitorești de aici cu celelalte centre și cu conducerea centrală⁸¹.

Partidul General Muncitoresc, în special de la sfîrșitul deceniului al nouălea, și-a îndreptat atenția spre muncitorimea minieră, care a început să se afirme tot mai mult pe arena luptei de clasă. Printr-o serie de articole publicate în organul său central „Népszava”, P.G.M. s-a ocupat pe larg de situația minerilor în general și situația minerilor din Valea Jiului în special. Aceste articole au fost apoi editate și ca manifeste, care la rîndul lor au fost răspîndite în toate regiunile miniere⁸². Pe paginile ziarului se dezvăluia pe larg condițiile infernale de muncă și de salarizare ale minerilor din Valea Jiului, acțiunile de luptă ale muncitorilor din diferite centre miniere, îndemnînd în același timp și la organizare⁸³. Desigur — ziarul fiind citit și de minerii din Valea Jiului —, această agitație și propagandă a avut o influență largă asupra muncitorilor de aici, contribuind la formarea conștiinței de clasă a minerilor. Acest lucru este dovedit și de faptul că proletariatul din Transilvania — printre care și minerii din Valea Jiului — au sărbătorit cu mare entuziasm ziua de 1 Mai, în 1890, sub semnul solidarității internaționale a muncitorilor, pentru obținerea zilei de muncă de 8 ore. Mari demonstrații au avut loc în toate orașele mai de seamă: Timișoara, Arad, Oradea, Cluj, Brașov, precum și în centrele industriale și miniere ca: Reșița, Oravița, Drencova, Bocșa, Dognecea, Petroșeni, Baia Mare etc.⁸⁴.

Demonstrațiile și manifestările proletariatului, însoțite adesea de greve și lupte de stradă, s-au numărat printre primele acțiuni de mare amploare pentru obținerea drepturilor democratice. În aceste lupte revendicarea introducerii zilei de muncă de 8 ore stătea la loc de frunte. Revendicarea zilei de muncă de 8 ore depășea deja cadrul îngust al unei simple revendicări cu caracter economic. Ea îmbracă și un caracter politic, vădînd un pronunțat pas înainte în procesul de maturizare a proletariatului, de trezire a conștiinței sale de clasă, de creștere a combativității față de exploatare. „Revendicarea zilei de lucru de 8 ore — scrie V. I. Lenin — este însă o revendicare a întregului proletariat, adresată nu unora sau altora dintre patroni, ci puterii de stat, ca reprezentantă a întregii orînduiri sociale și politice actuale, revendicare adresată întregii clase a capitaliștilor, care stăpînesc toate mijloacele de producție. Reven-

⁸⁰ Din istoria Transilvaniei, vol. II, p. 253.

⁸¹ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond Căpitănatul Zlatna, nr. 10669/1892.

⁸² „Népszava” din 7 septembrie 1890.

⁸³ Ibidem, din 23 martie 1890.

⁸⁴ Descrierea sărbătoririi primului 1 Mai în Transilvania vezi în Augustin Deac, *op. cit.*, p. 79–97.

dicarea zilei de lucru de 8 ore a căpătat o semnificație aparte: ea este o expresie a solidarității cu mișcarea internațională⁸⁵.

În pofida manevrelor conducătorilor oportuniști, care căutau să impună sărbătorirea zilei de 1 Mai într-un cadru strict „legal”, adică convenabil pentru burghezie, muncitorii mineri din Transilvania, sub conducerea elementelor înaintate, au sărbătorit ziua solidarității internaționale prin încetarea lucrului. Sărbătorirea zilei de 1 Mai s-a caracterizat, în regiunile miniere, printr-o combativitate sporită, avînd loc chiar ciocniri sîngeroase între demonstranți și jandarmi, ca la Bocșa⁸⁶ și Valea Morii⁸⁷.

Minerii din Valea Jiului, însuflețiți de amploarea care a luat-o prăgătirea sărbătoririi zilei de 1 Mai în țară, sub conducerea elementelor înaintate au luat măsuri în vederea pregătirii sărbătorii. Au fost organizate adunări la care au luat cuvîntul conducători înaintați ai mișcării. Referindu-se la însemnătatea zilei de 1 Mai, ei legau sărbătorirea acesteia de micșorarea zilei de lucru, de introducerea repausului duminical, precum și de alte revendicări economice și chiar politice. Iar cu ocazia zilei de 1 Mai, la Petroșeni au avut loc manifestații muncitorești⁸⁸.

Participarea minerilor din Valea Jiului la prima sărbătorire a zilei de 1 Mai a constituit o afirmare a forței și solidarității muncitorilor din acest centru minier, o dovadă a creșterii maturității politice și a spiritului internaționalist al minerilor din Valea Jiului.

Prin sărbătorirea zilei de 1 Mai 1890, proletariatul din Transilvania a făcut un mare pas înainte pe drumul indicat de clasicii marxismului⁸⁹.

Un alt eveniment important în dezvoltarea mișcării muncitorești din Transilvania l-a constituit transformarea Partidului General Muncitoresc în Partidul Social-Democrat din Ungaria, care cu toate limitele programului său, în special în timpul cînd în fruntea sa se afla Paul Engelmann, a contribuit la creșterea avîntului mișcării muncitorești din Transilvania⁹⁰. S-a trecut la desfășurarea unei vaste campanii de agitație și propagandă, avînd ca scop răspîndirea ideilor socialiste, demascarea caracterului exploatare al statului burghezo-moșieresc și a politicii de oprimare națională și spirituală dusă de clasele dominante. Mișcarea muncitorească s-a întărit și din punct de vedere organizatoric, prin înființarea de organizații profesionale și cercuri muncitorești, dobîndind și unele succese prin promulgarea de către guvern a legilor privitoare la repausul duminical și la asigurarea obligatorie pentru cazurile de boală și accidente⁹¹.

În pofida represiunilor și îngrădirilor, după anul 1890 în Transilvania au început să ia ființă numeroase organizații profesionale, sindicale, la Cluj, Arad, Timișoara, Oradea, Tg.-Mureș, Brașov etc., precum și o serie de ziare muncitorești, care au contribuit de asemenea la propagarea socialismului științific, la formarea conștiinței socialiste în mase tot mai

⁸⁵ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 4, Edit. politică, București, 1961, p. 358–359.

⁸⁶ „Kolozsvár” (Clujul) din 5 mai 1890.

⁸⁷ „Erdélyi Híradó” (Vestitorul din Transilvania) din 6 mai 1890.

⁸⁸ „Hunyad” (Hunedoara) din 3 mai 1890; Kolozsvár din 5 mai 1890.

⁸⁹ A. Egyed, *Despre mișcarea muncitorească din Transilvania între anii 1880–1890*, în „Studii”, an. X, 1957, nr. 4, p. 50–52.

⁹⁰ L. Fodor și L. Vajda, *op. cit.*, p. 36–37.

⁹¹ *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, p. 255–256.

largi de muncitori⁹². S-au creat organizații locale ale partidului social-democrat, iar în unele localități și centre muncitorești a crescut numărul cercurilor muncitorești.

Menționăm că pînă la crearea P.S.D. pe teritoriul Transilvaniei au luat ființă doar două cercuri muncitorești, cel de la Timișoara și cel de la Brașov. În ultimul deceniu al secolului trecut numărul acestora a crescut simțitor. Datorită faptului că P.S.D. a fost lipsit de un statut care să prevadă o structură organizatorică clară, în numeroase localități aceste cercuri au servit drept organizații locale ale P.S.D.⁹³. Aceste cercuri au fost cu adevărat focare de cultură și de răspîndire a ideilor marxiste în rîndurile maselor muncitoare din Transilvania⁹⁴.

Minerii din Valea Jiului, îndemnați în repetate rînduri de către ziarul „Népszava” la organizare, în primăvara anului 1892, în pofida străduințelor autorităților locale de a opri orice încercare de organizare, la marea adunare din 29 mai 1892, la Petroșeni, au hotărît înființarea unui cerc muncitoresc și, totodată, aderarea la principiile social-democrate⁹⁵. În acest scop peste 700 de muncitori au subscris pentru înființarea cercului muncitoresc⁹⁶, orientîndu-se în curînd înspre transformarea acestuia într-o organizație profesională.

Guvernul burghezo-moșieresc, temîndu-se de forța muncitorilor mineri, prin mijloacele sale de represiune a făcut imposibilă timp îndelungat crearea organizațiilor sindicale miniere din Valea Jiului. După cum arată raportul către al VII-lea Congres al Uniunii muncitorilor din industria minieră din România, repetatele încercări ale minerilor n-au reușit „din cauza opunerii guvernului la aprobarea statutelor sindicale miniere și mai cu seamă din cauza prigoanei sălbatice dezlănțuită de societățile carbonifere, care erau suverane în ținuturile lor”⁹⁷. Cu toate acestea, minerii de la „Societatea anonimă de mine și furnale din Brașov”, în 1892, au încercat să înființeze un sindicat minier în Valea Jiului. În acest scop, conducerea centrală din Budapesta a trimis un delegat la Petroșeni, cu indicația să dea ajutor minerilor, să ducă o muncă de agitație verbală și să răspîndească manifeste în vederea creării de legături între minerii de aici și conducerea P.S.D.⁹⁸. Dintr-un document al vremii reiese că știrea despre sosirea delegatului a fost răspîndită peste tot în Petroșeni, și minerii l-au așteptat cu nerăbdare, iar la sosire i-au făcut o primire călduroasă⁹⁹. Ideile răspîndite de către delegat au fost primite cu simpatie unanimă, în așa măsură încît a vîndut toate tipăriturile și ziarele aduse, totodată a mai luat comandă pentru 200 exemplare din numărul viitor al ziarelor de partid, cîștigîndu-i astfel pe minerii ca partizani ai partidului¹⁰⁰.

⁹² L. Fodor și L. Vajda, *op. cit.*, p. 38—46.

⁹³ Augustin Deac, *op. cit.*, p. 134 și 139.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 139.

⁹⁵ „Népszava” din 21 iunie 1892.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ *Uniunea muncitorilor din industria minieră din România*. Raport către al VII-lea congres ținut la București în zilele de 28, 29 februarie și 1, 2 martie 1932, București, 1932, p. 14. În continuare: Raport către al VII-lea congres...

⁹⁸ A.C.I.I.P., microfilme, „Probleme comune”, documentul nr. 221 din 2 iulie 1892.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

Autoritățile locale, luînd cunoștință despre sosirea delegatului și organizarea adunării, unde ar fi trebuit să fie discutate tocmai problemele organizării minerilor și statutelor organizației profesionale, cu ajutorul jandarmilor a intervenit cu brutalitate, delegatul a fost expulzat din Valea Jiului, iar inițiatorii organizării sindicatului au fost persecutați de poliție. Orice încercare a minerilor de a-și crea organizații proprii a fost zădărnicită. La cea mai mică inițiativă în această direcție a intervenit puterea de stat cu ajutorul poliției¹⁰¹.

Pentru organizarea minerilor în sindicate, o mare influență a avut congresul internațional al muncitorilor mineri care a avut loc la Viena între 1 și 6 august 1898, precum și adunarea minerilor care s-a ținut la Budapesta, unde s-a hotărît ca organizarea să se înceapă încă în cursul aceleiași ierni. Adresa Ministerului comerțului către Ministerul de interne atrage atenția în mod deosebit asupra organizării minerilor din Caraș-Severin¹⁰². Sindicatul de aci, înființat la 14 martie 1897 sub denumirea de „Asociația muncitorilor mineri și topitori din Steierdorf Anina”, este primul sindicat minier din Transilvania. În celelalte centre miniere, ca Valea Jiului, Munții Apuseni, regiunea Baia Mare și la salinele din Transilvania, aprobarea statutelor s-a efectuat abia în 1918¹⁰³.

Luptînd pentru crearea organizațiilor proprii, proletariatul din Transilvania a organizat și numeroase acțiuni greviste. După 1890 luptele greviste au devenit mai dese în special în regiunile miniere, în care a mocnit permanent tendința de a se organiza. Astfel au avut loc greva minerilor din Steierdorf-Anina (1892), Secul, Doman (1895), a minerilor din Reșița (1897) etc.¹⁰⁴. Aceste greve, chiar dacă se limitau la revendicări economice și chiar dacă, în multe cazuri, nu au putut cîștiga drepturile pe care le cereau, au avut un rol de seamă în maturizarea și călirea revoluționară a muncitorilor; intervenția brutală a organelor de represiune ale statului, ciocnirile muncitorilor cu ele, au demască în ochii acestora caracterul de clasă al statului burghez, determinînd treptat transformarea grevelor economice în greve politice și contribuind la antrenarea maselor tot mai largi ale muncitorilor pe calea luptei politice¹⁰⁵.

În această direcție o importanță deosebită a avut greva minerilor de la Petroșeni din vara anului 1892, care a fost cea mai mare acțiune de clasă a minerilor din Valea Jiului de pînă atunci, ocupînd un loc de frunte între acțiunile proletariatului din Transilvania.

Muncitorii mineri s-au ridicat la luptă încă în iarna anului 1892, la 2 februarie¹⁰⁶, în urma faptului că direcțiunea a concediat o parte a muncitorilor mineri. Muncitorii azvîrliți pe drumuri și rămași fără piine s-au adunat în fața direcțiunii, făcînd demonstrație, cerînd să fie reprimiți la lucru. Autoritățile miniere, înspăimîntate de agitațiile muncitorilor, ca nu

¹⁰¹ „Népszava” din 30 iunie 1892; I. Fodor și L. Vajda, *op. cit.*, p. 46.

¹⁰² M.M.T.V.D., vol. II, p. 574.

¹⁰³ *Raport către al VII-lea congres...*, p. 44.

¹⁰⁴ L. Fodor și L. Vajda, *op. cit.*, p. 48.

¹⁰⁵ Hilda Mureșan, *Aspecte ale unor mișcări greviste din Banat la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea*, în „Studii și cercetări de istorie” (Acad. R.P.R., Filiala Cluj) an. VIII, 1957, nr. 1-4.

¹⁰⁶ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 10669/1892.

cumva să izbucnească o revoltă mai de amploare, în grabă au cerut ajutorul armatei. Ziarul „Hunyad“, cu titlul „Răzvrătire la Petroșeni“, ne arată: „Pretorul din Petroșeni în contul societății miniere brașovene a cerut 60 de militari din Orăștie, datorită faptului că printre muncitori concediați a izbucnit o răzvrătire“¹⁰⁷. Sosind o campanie de infanteriști din Orăștie, spiritele agitate au fost „liniștite“¹⁰⁸.

În primăvara anului 1892, în luna martie, minerii din Petroșeni s-au agitat din nou, în special din cauza lipsei repausului duminical și reținerilor din salariu¹⁰⁹.

În lunile următoare s-au agitat și muncitorii din celelalte centre miniere, iar la 18 iulie 1892 a izbucnit cea mai mare grevă de pînă atunci a muncitorilor mineri români, maghiari, germani și de alte naționalități din Valea Jiului, care a durat aproape două săptămîni.

Cauzele izbucnirii grevei trebuie să le căutăm în situația precară a minerilor, în opunerea înverșunată a societății carbonifere în calea încercărilor de organizare a minerilor, în lipsa totală de drepturi politice. Datorită acestei situații, semnele nemulțumirii au fost permanente în rîndurile minerilor, numai scînteia lipsei care să ducă la desfășurarea unei acțiuni mai de amploare. În vederea ducerii unei asemenea lupte, elementele cele mai înaintate ale minerilor s-au pregătit de mult, primind un ajutor considerabil și de la conducerea P.S.D., cum reiese și din adresa căpitanului de poliție din Budapesta către primpretorul din Petroșeni¹¹⁰.

Autoritățile locale intenționînd să camufleze cauzele interne ale izbucnirii acestei greve de mare amploare, au afirmat în repetate rînduri că aceasta ar fi fost „consecința unei instigări din afară“¹¹¹. Desigur, agitațiile făcute de către organul central al partidului social-democrat au contribuit la izbucnirea grevei, care în oarecare măsură a fost organizată și sprijinită de muncitorii din celelalte centre muncitorești, sau chiar de peste hotare, însă izbucnirea ei nu se datorește „instigării din afară“, ci cauzelor interne ale mișcării minerilor din Valea Jiului. Minerii de aici s-au convins tot mai mult, prin experiența proprie, că numai prin luptă, prin greve se poate cuceri satisfacerea revendicărilor muncitorești.

Cauza imediată a izbucnirii grevei a fost faptul că direcțiunea minelor reținuse cîte 2 florini de la fiecare muncitor ce nu s-a prezentat la lucru într-o zi de sărbătoare (în ziua de Petru și Pavel)¹¹², această „îndrăzneală“ fiind pedepsită cu amenda respectivă¹¹³. Măsura aceasta arbitrară pusă în vedere înaintea zilei de plată a adîncit și mai mult nemulțumirile minerilor față de autoritățile miniere, fiind hotărîți să-și apere chiar și prin luptă drepturile lor.

Direcțiunea minelor fiind îngrijorată de spiritele agitate ale muncitorilor, pentru ziua de plată a solicitat asistența militară, însă n-a primit-o¹¹⁴.

¹⁰⁷ „Hunyad“ din 6 februarie 1892; Hermannstädter Zeitung, Sibiu, 12 februarie 1892, nr. 34, p. 155.

¹⁰⁸ „Tribuna“ din 26 ianuarie—7 februarie 1892.

¹⁰⁹ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 10669/1892.

¹¹⁰ A.C.I.I.P., fondul nr. 71, dosarul nr. 6633, fila 1; Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 9912/1892.

¹¹¹ *Ibidem*; „Hunyadvármegye“ (Județul Hunedoara) din 30 iulie și 13 august 1892.

¹¹² Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 9912/1892; M.M.T.V.D., vol. II, p. 141; „Hunyadvármegye“ din 23 iulie 1892.

¹¹³ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 9912/1892; „Kolozsvár“ (Clujul) din 21 iulie 1892.

¹¹⁴ *Ibidem*.

În 19 iulie, duminică, s-a efectuat plata salariului pe luna iunie (ziarul „Népszava” pe drept cuvînt arată cum capitalul folosește ca un împrumut forțat, fără dobîndă, mai mult de o jumătate de lună cîștigul muncitorilor) și atunci a fost reținută și amenda de 2 florini, care a provocat o mare indignare și nemulțumire printre muncitorii mineri. Aceștia s-au comportat foarte disciplinat¹¹⁵, protestînd și cerînd „iertarea pedepsei”¹¹⁶. Muncitorii adunați au ales o delegație compusă din 5 persoane, care prezentîndu-se la direcțiune a cerut dispensarea pedepsei și achitarea celor 2 florini reținuți, care la o „familie săracă de miner este o sumă considerabilă”¹¹⁷. Directorul însă a refuzat categoric satisfacerea cererii minerilor. Raportul *direcțiunii* privind desfășurarea grevei ne arată că *direcțiunea* a refuzat categoric satisfacerea cererii minerilor datorită faptului că se gîdea că este mai bine ca greva să izbucnească din această cauză, să fie astfel preîntîmpinată izbucnirea ei pentru revendicările pregătite, care prevedeau ziua de muncă de 8 ore și mărirea salariilor¹¹⁸. Totodată, a declarat delegației muncitorilor că acei care luni (18 iulie) nu vor relua lucrul, din cauza refuzului muncii vor fi concediați¹¹⁹. Cu această amenințare direcțiunea minelor a vrut să înfricoșeze muncitorii, sperînd că greva va fi înăbușită de la început. S-a înșelat însă. Minerii aflînd refuzul categoric, poziția și amenințarea samavolnică a direcțiunii, au hotărît că „dacă nu li se restituie reținerea, luni nu vor începe munca”¹²⁰.

După ce la direcțiune încercările muncitorilor au rămas fără rezultat, delegația s-a dus la primpretorul din localitate, „arătîndu-i cele întîmplate, aducîndu-i la cunoștință că greva s-a început, fiindcă ei au fost loviți nu numai cu amenda ulterioară, ci și mai înainte au avut mult de suferit și acuma situația lor a devenit insuportabilă”¹²¹. Primpretorul vrînd să demobilizeze pe greviști, le-a făgăduit că va lua măsuri și în timp de 12 zile va rezolva problema, numai muncitorii să reia lucrul. Minerii însă nu s-au lăsa înșelați, nu au avut încredere în promisiuni, rămînînd ferm hotărîți: „ori se vor achita cei 2 florini reținuți, or nu vor lucra”¹²². Și, într-adevăr, luni dimineața toți minerii au sistat lucrul, minele Societății brașovene au rămas goale, alăturîndu-se la grevă și minerii de la Petrila¹²³. Astfel greva a devenit *generală*¹²⁴. Ca semn de solidaritate, la grevă s-au alăturat și muncitorii care nu au suferit reținerea amintită¹²⁵.

Directorul minelor, văzînd ce amploare a luat greva, în loc să satisfacă cererea absolut justificată a muncitorilor, a telegrafiat organelor de stat din Deva cerînd ajutorul armatei împotriva muncitorilor. Cererea i-a fost refuzată însă și de această dată. Atunci a recurs la ajutorul minciunii, tele-

¹¹⁵ *Ibidem*.

¹¹⁶ „Tribuna” din 12/24 iulie 1892.

¹¹⁷ M.M.T.V.D., vol. II, p. 141.

¹¹⁸ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 9912/1892.

¹¹⁹ *Ibidem*.

¹²⁰ M.M.T.V.D., vol. II, p. 141.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² *Ibidem*, p. 141–142.

¹²³ *Ibidem*; „Nagy-Váradi” (Oradea Mare) din 21 iulie 1892.

¹²⁴ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 9912/1892.

¹²⁵ „Tribuna” din 12/24 iulie 1892; „Kolozsvár” din 21 iulie 1892.

grafiind comandantului militar că pericolul este foarte mare: muncitorii ar fi început să distrugă construcțiile de mine, să deterioreze liniile căii ferate, calea ferată pînă la gara Bănița este minată cu dinamită etc.¹²⁶. Aceste minciuni și-au ajuns scopul. În seara zilei de 19 iulie o companie de soldați din Orăștie, *în frunte cu ofițeri*, a sosit la Petroșeni¹²⁷, iar mai târziu au mai cerut două companii de soldați, care au și sosit la Petroșeni¹²⁸.

Un document al vremii ne informează că, sosind trupele, directorul „a respirat mai ușor și ca unul care și-a terminat cu bine munca, a fost liniștit; însă și muncitorii au avut o comportare disciplinată, nu au atins nimic și pe nimeni și au revendicat numai cei doi florini ai lor”¹²⁹.

Un episod semnificativ al grevei este acela că, de data aceasta și soldații, și chiar și ofițerii s-au convins destul de repede de minciunile directorului și că dreptatea se află de partea muncitorilor, care au avut o comportare perfect *disciplinată*, avînd relații prietenești cu greviștii, cum ne relatează ziarul „Népszava” din 29 iulie 1892. Din cele relatate se poate constata o oarecare *solidaritate* între soldați și greviști.

Autoritățile locale, sprijinite de prezența trupelor armate, văzînd hotărîrea consecventă a muncitorilor de a lupta pentru satisfacerea revendicărilor lor îndreptățite, au hotărît să se răfuiască cu greviștii. La data de 20 iulie, adică a doua zi a grevei, s-a recurs la măsuri menite să înăbușe lupta, aducînd la cunoștința minerilor că toți muncitorii care iau parte la grevă sînt concediați. În consecință sînt obligați să părăsească locuințele societății, pierzînd și drepturile cîștigate în „lada frățască” (Bruderslade)¹³⁰. S-a pornit o teroare necruțătoare împotriva conducătorilor grevei, hotărînd expulzarea a 30 de muncitori din Valea Jiului¹³¹. Direcțiunea minelor, înspăimîntată de eventualele turburări, a mai cerut întăriri militare, sosind încă 2 companii de soldați din Orăștie¹³². Sub scutul armatei, paralel cu expulzarea conducătorilor minerilor, reprezentanții judecătoreiei și ai procuraturii burghezo-moșierești au trecut la arestarea și interogarea muncitorilor bănuți că fac parte în conducerea grevei. Cei arestați au fost bătuți în modul cel mai barbar¹³³.

Văzînd teroarea organelor represive, un mare număr de muncitori amenințați cu arestarea, în special dintre cei necăsătoriți au părăsit Valea Jiului, căutînd adăpost dincolo de Carpați¹³⁴, lucru practicat de fapt cu ocazia tuturor grevelor din această Vale. Muncitorii fugiți în *vechea* Românie sau cei veniți de acolo aici au contribuit la adîncirea legăturilor dintre mișcarea muncitorească transilvăneană și cea de dincolo de Carpați.

Măsurile teroriste, încercările direcțiunii de a înfricoșa muncitorii miniери nu au putut înfrînge voința și hotărîrea fermă a minerilor, care au continuat lupta.

¹²⁶ M.M.T.V.D., vol. II, p. 142.

¹²⁷ „Tribuna” din 12/24 iulie 1892.

¹²⁸ „Nagy-Várad” din 22 iulie 1892; „Hunyadvármegye” din 23 iulie 1892.

¹²⁹ M.M.T.V.D., vol. II, p. 142.

¹³⁰ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 9912/1892.

¹³¹ „Tribuna” din 12/24 iulie 1892; „Hunyadvármegye” din 23 iulie 1892; „Arad és Vidéke” (Aradul și împrejurimea lui) din 27 iulie 1892.

¹³² „Hunyadvármegye” din 23 iulie 1892.

¹³³ Raport către al VII-lea congres..., p. 38; „Hunyadvármegye” din 23 iulie 1892.

¹³⁴ Raport către al VII-lea congres..., p. 38.

La 23 iulie, pentru a reprezenta interesele muncitorilor în fața direcțiunii, a sosit un avocat din Alba Iulia. Din raportul direcțiunii privind desfășurarea grevei reiese că avocatul, după tratative duse cu direcțiunea, care au durat aproape o zi întreagă, s-a „convins” că minerii „nu au dreptate”, cerînd numai ca toți muncitorii participanți la grevă, fără excepție, să fie reprimiți la lucru. Această cerere însă a fost refuzată categoric¹³⁵. Cînd avocatul a făcut cunoscut muncitorilor adunați rezultatul tratativelor, poziția categorică a direcțiunii, minerii au primit cu indignare silnicia direcțiunii, hotărînd continuarea grevei¹³⁶.

În pofida terorii regimului burghezo-moșieresc greva minerilor a continuat. Merită să fie remarcat faptul că această grevă a fost sprijinită în mod efectiv de conducerea Partidului social-democrat din Ungaria, care a fost bine informată despre desfășurarea grevei¹³⁷, în organul său central „Népszava” lansînd chiar o chemare către proletariat în vederea ajuto-rării grevei minerilor. „Tovarăși! Muncitori! Este mare nevoie de ajutor prompt — se spune în chemare. Cine dă repede, a dat de două ori! Contribuiți la ajutorarea minerilor din Petroșeni, să-i ajutăm să iasă victorioși, ca să nu poată învinge tiranul apatic și capitalismul distrugător asupra muncitorilor înfometați și pauperizați.

Donățiile voluntare le primește redacția „Népszava” și va face să ajungă prompt în mîinile comitetului de grevă. Muncitorii mineri siliți să intre în grevă mizează pe sprijinul tovarășilor lor de muncă, să nu se înșele în speranțele lor, să le dovedim solidaritatea noastră față de ei și să facem donații! Să strîngă și să doneze toată lumea după posibilitățile ei. Victoria minerilor va fi victoria muncitorilor asupriți și subjugăți!

Tovarăși de muncă! Sus la dărnicie și strîngerea de donații! Aici este nevoie de ajutor prompt!”¹³⁸

Faptul că această chemare a avut un ecou larg și rezultat concret este dovedit — așa cum reiese din adresa primpretorului din Petroșeni către căpitănia de poliție a Capitalei — prin plecarea la Budapesta, la conducerea P.S.D., a unei delegații de mineri români și maghiari, compusă din Gheorghe Grava, Alexandru Bodea și Ferencz Mezambrowszky, reprezentînd muncitorimea aflată în grevă de la minele Petroșeni, pentru a ridica bani pentru greviști¹³⁹. Primpretorul din Petroșeni a cerut urmărirea și arestarea delegației, motivînd această cerere cu aceia că delegații „au fugit din fața judecătoriei de instrucție”¹⁴⁰.

Chemarea ziarului „Népszava” a avut un ecou și în străinătate. minerii greviști primind și ajutorul material frătesc al muncitorilor de peste hotare. Ziarul „Arad és Vidéke”, în articolul său „Bani socialiști în mîinile greviștilor”, înștiințează publicul că Partidul Social-Democrat a primit din străinătate 5000 de florini, bani peșin¹⁴¹. Raportul direcțiunii arată

¹³⁵ Arh. I.R.C.G.M., Arad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 10669/1892.

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ A.C.I.I.P., fondul nr. 71, dosarul nr. 6632, fila 1; Arh. I.R.C.G.M., Erad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 991 și 10669/1892.

¹³⁸ „Népszava” din 29 iulie 1892.

¹³⁹ A.C.I.I.P., fondul nr. 71, dosarul nr. 6632, fila 1 și 2.

¹⁴⁰ *Ibidem*, fila 2.

¹⁴¹ „Arad és Vidéke” din 27 iulie 1892.

că „... le-a pus în vedere (greviștilor, n.n.) că din Germania, Franța, Londra și Austria, unde au plecat instigatorii din Budapesta, vor sosi bani de ajutoare; numai muncitorii să se țină în refuz de a munci”¹⁴².

Avînd acest sprijin material, cu toată teroarea, muncitorii mineri din Valea Jiului au continuat lupta cu fermitate și disciplină proletară timp de aproape două săptămîni. Totuși, pe la sfîrșitul lui iulie, din cauza prigoanei, lipsei de existență materială de lungă durată, nu au mai putut rezista. După data de 25 iulie greva a început să slăbească. S-a început reînscriserea muncitorilor, peste 100 de muncitori nu au fost reprimiți însă la muncă¹⁴³. S-a simțit și trădarea oportuniștilor, care au luat poziție împotriva continuării grevei. În același timp direcțiunea minelor a reușit să înfricoșeze o parte a muncitorilor și să recruteze dintre ei un număr de spărgători de grevă. Astfel, ziarul „Hunyadvármegye” din 30 iulie 1892, ne înștiințează că „minerii din Petroșeni încet-încet reiau lucrul”, iar ziarul „Népszava” din 1 august 1892 ne arată că greva minerilor a luat sfîrșit cu victoria exploatatorilor.

Cauzele înfrîngerii grevei de lungă durată a minerilor trebuie să le căutăm în superioritatea de forță a claselor exploatatoare, care a înăbușit greva cu mijloacele obișnuite: arestări ale conducătorilor minerilor, expulzări și înfricoșarea muncitorilor. Firește că la înfrîngerea grevei a contribuit și faptul că muncitorii mineri din Valea Jiului nu au avut asociații profesionale puternice. Nici Partidul Social-Democrat n-a avut acolo organizații care să fi putut coordona mai bine lupta minerilor. Lipsa maturității politice a minerilor, existența diferitelor curente în mișcarea muncitorească din Valea Jiului a contribuit de asemenea la înfrîngerea grevei.

Cu toate că și această grevă, ca multe altele ale proletariatului din Transilvania, s-a soldat cu înfrîngerea minerilor, nereușind să oblige autoritățile minelor să satisfacă revendicarea celor aproape 2000 de muncitori, ea a fost totuși un moment important în lupta comună a muncitorilor de diferite naționalități din Valea Jiului, în calea maturizării politice, a formării conștiinței de clasă a minerilor. Această grevă a fost cea mai de amploare și de lungă durată luptă a minerilor de pînă atunci, luptă care a dat o lovitură puternică claselor exploatatoare. Urmările acestei greve, cum arată raportul Camerei de comerț și de industrie din Arad, numai în luna octombrie s-au putut în oarecare măsură contrabalansa. Fără această grevă, producția anului 1892 ar fi fost cel puțin cu 200.000 chintale de cărbune mai mult¹⁴⁴.

Greva a fost semnificativă și din punct de vedere al solidarității de luptă a minerilor români, maghiari, germani și de alte naționalități, convingîndu-i despre necesitatea unirii forțelor în luptă „cu orice stăpînitori de orice natură ar fi ei”, cum ne arată și ziarul „Munca” dînd știrea despre lupta comună a minerilor¹⁴⁵. Același ziar constată cu satisfacție: „Mai îmbucurător e faptul că, cu tot șovinismul claselor stăpînitoare, care părea că reușiseră să orbească poporul, azi vedem că muncitorii se grupează

¹⁴² Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 10.669/1892.

¹⁴³ *Ibidem*.

¹⁴⁴ Az aradi kereskedelmi és iparkamara jelentése 1892, p. 110.

¹⁴⁵ „Munca” din 26 iulie 1892.

fără să facă deosebire că cutare-i ungur, cutare-i român etc.¹⁴⁶. De altfel ecoul luptelor minerilor din Valea Jiului, a fost puternic și în presa socialistă de dincoace de Carpați. În afara gazetei „Munca” și ziarul „Democrația Socialistă”, care apărea la Ploiești, relatează pe larg în numărul său din 2 august 1892 luptele greviste ale minerilor, subliniind internaționalismul proletar și spiritul de solidaritate muncitorească manifestate în timpul acestor lupte.

Rezistența dîră a minerilor timp de aproape două săptămîni, disciplina proletară manifestată cu ocazia grevei, minerii nelăsîndu-se provocați de autoritățile locale, descrierea evenimentelor în paginile ziarelor, făcînd cunoscută greva în toată Transilvania și chiar peste hotare, solidaritatea și ajutorul dat minerilor de către muncitorii din celelalte centre muncitorești, scoate și mai mult în evidență importanța acestor greve. Lupta hotărîtă a minerilor din Valea Jiului a constituit un bun exemplu de urmat pentru toți muncitorii din Transilvania, iar pentru mineri o școală împotriva „regilor cărbunilor” contribuind la îmbogățirea experienței de luptă, la ridicarea conștiinței de clasă a minerilor. În această direcție se înscrie și greva de mai mică amploare a minerilor din Lupeni, care a avut loc în iulie 1897¹⁴⁷.

Cauza izbucnirii grevei a fost reținerea arbitrară din salariul muncitorilor, sub pretextul că în cărbunele extras se găsea „foarte multă ardezie”¹⁴⁸. În prima zi au intrat în grevă 20 de mineri, iar în a doua zi s-au alăturat la grevă încă 60 de muncitori. Direcțiunea minelor Societății Uricani—Valea Jiului, înspăimîntată că greva va lua o amploare mai mare, a cerut în grabă ajutorul autorităților locale. Primpretorul, precum și comandantul jandarmeriei, împreună cu 15 jandarmi, s-au deplasat imediat la fața locului și „ordinea a fost restabilită”¹⁴⁹. A fost încheiat un proces verbal, 10 muncitori au fost concediați, iar 6 au fost arestați ca „instigatori” și escortați la Tribunalul din Deva¹⁵⁰. Astfel, greva a fost înfrîntă după o durată de trei zile neputînd lua o amploare mai mare¹⁵¹.

Această grevă — cu toate că aproape de la început a fost înăbușită — are o importanță deosebită, fiind prima încercare de luptă a minerilor de la Societatea anonimă de mine de cărbuni din Uricani-Valea Jiului.

*

Grevele minerilor din Valea Jiului, care s-au desfășurat în perioada de care ne-am ocupat, au o importanță deosebită în procesul maturizării proletariatului de aici. Măsurile teroriste luate împotriva muncitorilor greviști și în special împotriva conducătorilor acestora au făcut să crească ura minerilor împotriva exploatatorilor. Viața, lupta, activitatea practică au pus pe mineri în situația nemijlocită de a gîndi mai adînc asupra cauzelor înfrîngerii suferite și asupra modului cum trebuie să lupte în viitor, cum să-și organizeze această luptă.

¹⁴⁶ *Ibidem*, din 20 mai 1892.

¹⁴⁷ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 13150/1897.

¹⁴⁸ „Hunyad” (Hunedoara) din 10 iulie 1892; „Kolozsvár” din 12 iulie 1897.

¹⁴⁹ Arh. I.R.C.G.M., Brad, fond. Căpitănatul Zlatna, nr. 13150/1897.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

¹⁵¹ „Hunyad” din 10 iulie 1897; „Kolozsvár” din 12 iul. 1897.

Referindu-se la importanța grevelor, F. Engels a arătat că „grevele sînt pentru muncitori o școală ... în care se pregătesc pentru marea luptă care a devenit deja inevitabilă; grevele sînt, în sfîrșit, manifestări ale diverselor ramuri de muncă, vestind alăturarea lor la marea mișcare muncitorească”¹⁵². Ele sînt o școală — spune V. I. Lenin — „... în care muncitorii învață să ducă război împotriva dușmanilor lor, pentru eliberarea întregului popor și a tuturor oamenilor muncii de sub jugul cinovnicilor și de sub jugul capitalului”¹⁵³. Minerii, ca și întreaga noastră clasă muncitoare, trecînd prin aceste „școli ale războiului de clasă”, au început să-și dea seama de forța lor și de rolul important pe care-l au în viața social-economică a țării. În același timp au început să înțeleagă mai bine că în lupta cu patronii și cu aparatul de stat burghezo-moșieresc au nevoie de o mai bună organizare, de unirea forțelor tuturor muncitorilor indiferent de naționalitate. Aceste greve au sugerat cu o putere uriașă minerilor „ideea socialismului, ideea luptei întregii clase muncitoare pentru eliberarea ei de sub jugul capitalului”¹⁵⁴, constituind baza de plecare a luptelor de și mai mare amploare din secolul al XX-lea, care au făcut din muncitorimea minieră din Valea Jiului, un detașament de frunte al proletariatului din țara noastră.

LES CONDITIONS DE TRAVAIL ET D'EXISTENCE DES MINEURS DE LA VALLÉE DE JIU ET LEURS MOUVEMENTS GRÉVISTES JUSQU'À LA FIN DU XIX-e SIÈCLE

(Résumé)

Dans cette étude, basée sur une documentation inédite d'archive et sur les journaux contemporains, l'auteur décrit la lutte des mineurs du plus grand bassin carbonifère du pays, la Vallée de Jiu, à la fin du siècle passé.

Dans la première partie de l'ouvrage l'auteur esquisse la lutte du capital étranger pour accaparer ce bassin carbonifère, mettant en évidence que jusqu'à la veille de l'impérialisme dans ses grandes lignes, l'occupation des gisements de charbon de la Vallée de Jiu avait été effectuée. Le capital autrichien, allemand, français et hongrois a obtenu ainsi une position-clef dans la maintien de l'état semi-colonial de la Transylvanie.

L'élargissement du marché interne et externe par suite de l'accroissement du combustible, la possibilité de réaliser des profits de plus en plus grands, ont été les facteurs qui déterminèrent le développement accéléré du charbonage dans cette région. En 10 ans seulement la production du charbon de la Vallée de Jiu s'est élevée de 2.284.874 q. en 1890 à 8.804.964. q. en 1900 — ce qui équivaut à un accroissement de 4 fois.

Ce fait signifiait que la Vallée de Jiu livrait plus de 90% de la production du charbon brun de la Transylvanie. Devenant ainsi le plus grand centre carbonifère et en même temps un des plus grands centres ouvriers.

Si en 1870 dans la Vallée de Jiu travaillaient à peine 300 ouvriers, dix ans plus tard leur nombre attinge 814, en arrivant en 1890 jusqu'à 1400, et en 1900 on y comptait plus de 4652 ouvriers, ce qui démontre que presque la moitié des ouvriers

¹⁵² K. Marx și F. Engels, *Despre sindicate*, Edit. C.G.M., București, 1947, p. 18.

¹⁵³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 4, Edit. Politică, București 1961, p. 289 - 290.

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 287.

qui travaillaient dans les mines de charbon de Transylvanie étaient concentrés dans la Vallée de Jiu.

L'auteur, basé sur une riche documentation, fait l'analyse des problèmes causés par la situation précaire des mineurs de la Vallée de Jiu comme: les conditions de travail fort difficiles, la journée de travail extrêmement longue, le grand nombre d'accidents, l'évolution du salaire nominal et réel, les méthodes officielles et subversives employées par les patrons pour diminuer le salaire, le manque presque total d'assistance médicale, le manque total de tout droit politique, la brutalité des surveillants etc... Cette situation relevait la paupérisation relative et absolue des mineurs comme manifestation des relations d'exploitation capitaliste inhumaine.

Les conditions de travail et d'existence extrêmement dures des mineurs ont constitué la cause de toutes les émeutes et des grèves de la Vallée de Jiu.

Parmi ces actions on remarque les grèves de Petroșeni, celle de décembre 1874 et celle de juin 1875. Caractéristique pour ces grèves est qu'elle se déclanchaient spontanément sans une préparation préalable, parce que le mouvement ouvrier de notre pays se trouvait dans son étape initiale et la conscience de classe des ouvriers était encore peu développée.

Passés par l'école de ces grèves, les mineurs ont commencé à prendre conscience de leurs forces, et à mieux comprendre que dans leur lutte contre les patrons, ils ont besoin de s'organiser, d'unir les forces de tous les ouvriers.

On remarque l'évolution de la conscience de classe dans le fait que les mineurs ont participé à la fête du premier 1 Mai de 1890 en organisant une démonstration à Petroșeni. Dans les années suivantes on observe l'effort des mineurs pour s'organiser, et en 1892 éclate la grève générale de Petroșeni, la plus grande action combative des mineurs, jusqu'à l'époque respective, action située parmi les plus importantes aussi par rapport aux mouvements grevistes des ouvriers de Transylvanie.

Dans l'ouvrage on suit l'évolution de la grève, les brutalités des autorités locales, qui réprimèrent cette grève à l'aide de l'appareil répressif.

La première grève des mineurs de Lupeni, celle de 1897, a été elle aussi réprimée.

Pourtant ces grèves ont eu un rôle important dans la maturation politique des mineurs, mettant en évidence la solidarité dans le combat des mineurs: roumains, hongrois, allemands et des autres nationalités. Les grèves des mineurs de la Vallée de Jiu, de la fin du XIX-e siècle, contiennent déjà les signes de la transformation du prolétariat de classe „en soi“ en classe „pour soi“. Ces grèves ont constitué le point de départ des mouvements d'une plus grande ampleur du XX-e siècle, qui ont formé des ouvriers mineurs de la Vallée de Jiu l'un des détachements avancés du prolétariat de notre pays.